SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
19/2016
14. máj 2016

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SPISOVATEĽ P. ŠTRELINGER: NEHÁDŽTE PERLY SVINIAM! Strana 4.

ŠOROŠOIDI ROZVRACAJÚ MACEDÓNSKU SPOLOČNOSŤ Strana 5.

MATIČIARI V RYBNÍKU NECHCÚ STOJATÉ VODY Strana 6.

DEŽO HOFFMANN – FOTOGRAF HVIEZD Strana 10.

Z NIŽNEJ NA HRAD DEVÍN PO STOPÁCH ŠTÚROVCOV Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Máj je mesiac, s ktorým sa spája azda najviac prívlastkov. Jeho príťažlivosť a inšpiratívnosť sa odráža aj v množstve prísloví a porekadiel. Od okrídleného slovného spojenia máj – lásky čas až po chýrečnú májovú bryndzu má, skrátka, tento posledný jarný mesiac mimoriadne postavenie medzi družinou svojich bratov. Kedysi pred rokmi som zažil amatérsku výstavu fotografov v meste pod Tatrami, ktorá mala názov Májové Slovensko. Priznám sa, že bolo sa na čo pozerať. Od samozrejmých rozkvitnutých čerešní cez milenecké dvojice až po skutočne invenčné fotografie, ktoré tento mesiac predstavovali poeticky či s vtipom. Máj je jednoducho slovo, ktoré vyvolá emóciu v básnikovi, ale aj vo výtvarníkovi a iste i v mnohých hudobných skladateľoch.

Prečo som s tým začal? Nedávno sa v jednom časopise v rubrike Listy čitateľov posťažovala čitateľka pamätníčka, že dnešná mládež tuším ani máj nevníma. Mladí sedia spolu na lavičke a každý pozerá do svojho mobilu, namiesto toho aby napríklad obdivovali neďaleký rozkvitnutý orgován. Že trinásť-, štrnásťročné „skoro slečny“ riešia s cigaretou v prstoch rozchody s frajermi, namiesto toho, aby sa pochválili, ktorej aký máj postavil ten jej nápadník.

Ja viem, písala to čitateľka v seniorskom veku. Ale v mnohom mala pravdu. Zreteľná vykorenenosť nastupujúcej generácie vzbudzuje prinajmenšom rozpaky, ak nie obavy. Na jednej strane majú násťroční stovky takzvaných priateľov na sociálnych sieťach, na strane druhej trpia na neschopnosť nadväzovať skutočné ľudské sociálne kontakty a čoraz viac ich plní čakárne u psychológov či psychiatrov. Pred úplným pesimizmom ma však chráni nezriedkavé zistenie, že nie všetko je také technologicky bezútešné. Napríklad nedávno na Národných slávnostiach na Devíne som zažil mladých ľudí, ktorí na javisku ponúkali nádherné folklórne tance či spevy, a ich rovesníkov, ktorí ich z hľadiska nadšene počúvali a nemenej spontánne tlieskali.

Maroš M. BANČEJ

R - 2016024

NEOGRAFIA

www.neografia.sk

Neprestáva platiť, že kto zasieva nenávisť, bude žať búrku

Noční vlci a zhavranelí bratia

Ivan BROŽÍK – Foto: Emi SEMANCO

Myšlienka jednoty a solidarity slovanských národov bola vôbec dominantnou črtou celého, historicky veľmi významného procesu národného obrodenia Slovákov, ale aj ostatných slovanských národov. Ľudovít Štúr chápal svoju novú koncepciu Slovanstva ako ďalšie rozvinutie Kollárovej idey slovanskej vzájomnosti. Patrí sa v jeho Slovenských národných novinách pripomenúť túto víziu.

Patrí sa to už aj preto, lebo najmä na sociálnych sieťach sa v uplynulých týždňoch šírili nenávistné posolstvá voči Rusku v súvislosti s jazdou motorkárov združujúcich sa pod názvom Noční vlci. Využívať ich pamätnú jazdu po stopách padlých predkov v druhej svetovej vojne na nenávistnú propagandu proti slovanskému národu i štátu nie je ani tak hlúpe či primitívne ako historicky nebezpečné.

■ **SLAVÍN A DUKLA**

Bratislavský Slavín či Dukla nad Svidníkom rozhodne nie sú miesta, kde by dnes bola ohrozená národná bezpečnosť Slovenska. Sú to pamätníky vojakom, ktorí sa zaslúžili o oslobodenie našich obcí a miest. Ležia tam tí, ktorí prispeli k ukončeniu svetovej vojny. Málokto vie, že ešte aj dnes väčšina zájazdov turistov z krajín bývalého Sovietskeho zväzu smeruje prioritne na takéto miesta. Nielen pre pietu a vyjadrenie úcty k obetiam z radov predkov, ale aj preto, že tu mnohí aj po generáciách ešte len hľadajú hroby svojich príbuzných. A s plačom ich aj neraz nachádzajú. Ak sa teda skupina ľudí, hoci aj na motorkách, rozhodne prejsť Európu po pamätných miestach oslobodzovacích bojov, ťažko v tom hľadať provokáciu, o ktorej akísi „demokrati“ neustále hovoria.

Nikomu nepríde nevhodné, ak si v Českej republike pripomínajú oslobodenie armádou USA. Nikomu neprekáža, ak sa na tamojších výročiach a pamätných miestach objavujú americké zástavy a americkí občania či aspoň Česi v amerických uniformách. Ak by na Slavín nad Bratislavou zavítal napríklad klub motorkárov s neslávne slávnym menom Hells Angels z USA, stavali by sme slávobrány, médiá by boli plné rozhovorov a oslavných ód. Ibaže – na Slavíne Američania neležia. História to zariadila tak, že sú tam vojaci vtedajšej sovietskej Červenej armády. Je teda logické, že sa tam z času na čas objavia Rusi či ruské vlajky. Mimochodom, Hells Angels a Noční vlci boli dlhé roky spriatelené kluby.

■ **NAŠI BRATIA**

Andrej Bobrovskij z klubu Noční vlci v Bratislave na Slavíne odkázal Slovákom: „Ste naši bratia, my sme neprišli robiť problémy vám, vzdávame poctu našim.“ Po Bratislave navštívili podľa programu tiež pamätník Karpatsko-duklianskej operácie na východnom Slovensku a múzeum SNP v Banskej Bystrici. Potom sa mali presunúť do Rakúska a následne cez Prahu do Berlína.

■ **K VÝROČIU SNP**

K ruským motorkárom sa pridali aj ich kolegovia zo Slovenska, ktorí chcú zorganizovať podobnú akciu pri príležitosti výročia Slovenského národného povstania. „V auguste a septembri sa budú konať ďalšie akcie. Obídeme šesťdesiatdva obcí na Slovensku na motorkách a v autách,“ povedal motorkár Matúš Alexa. Motorkári zo skupiny Noční vlci v uplynulých dňoch navštívili tiež poľský Osvienčim. A u nás sa len dumá, ako by sme to mohli uzákoniť, aby sa mladí zoznamovali aj s takto smutnou históriou našich dejín. Možno by tým mladším „zhavranelým bratom“ tiež nezaškodilo pripomenúť, ako sa kedysi o tomto májovom čase pohýnali od Vyšného Nemeckého celým územím nášho štátu až do Prahy motorkárske Štafety mieru...

Nápis v obradnej sieni na Slavíne:

„Za hrdosť človeka, za život ľudstva súci, za tvoju jasnú tvár my smrť sme podstúpili...“

3 OTÁZKY PRE:

Sergeja KEZINA z celosvetovej organizácie atómových elektrární

Ukrajinci nemôžu zostať osamotení

● V Bratislave sa uskutočnila významná medzinárodná konferencia pri 30. výročí najväčšej jadrovej havárie v Černobyle v roku 1986. Aké dôvody priviedli na toto podujatie vás?

Som jeden z troch účastníkov tejto veľkej konferencie, ktorý zažil výbuch reaktora v Černobyle a bol účastníkom likvidácie následkov tejto atómovej havárie. Pôsobím ako expert Svetovej asociácie organizácií prevádzkujúcich jadrové elektrárne. Celosvetovo sa zaoberáme sledovaním dodržiavania všetkých bezpečnostných a prevádzkových noriem funkčných jadrových elektrární. Veľmi dobre poznám slovenské Jaslovské Bohunice, ako aj Mochovce, neraz som tu bol, mám tu veľa známych a priateľov.

● Slovensko je presvedčené, že Jaslovské Bohunice 1 boli odstavené z politických dôvodov po direktívach EÚ, a nie z technických dôvodov.

Neprichodí mi to posudzovať, ale je to fakt. Známa A1 z technickej stránky najmä po vynoveniach bola a aj je v skvelom stave. Dnes bude slúžiť v medzinárodnom meradle ako vynikajúci príklad „čistého“ odstavenia jadrovej elektrárne, je to unikát. Technicky tá elektráreň mohla fungovať dodnes.

● Po ukrajinskom Černobyle 1986 a po japonskej Fukušime 2011 je úloha vašej organizácie mimoriadna. Dá sa vyhnúť haváriám?

Podrobne analyzujeme príčiny. Po minútach som na konferencii rozobral osudy konkrétnych ľudí a ich účinkovanie pri havárii v Černobyle. Chceli jej zabrániť za každú cenu – netušiac, že cena, ktorú za to zaplatia, bude taká vysoká. Vtedy to bolo ľudské zlyhanie, ale išlo o zlyhanie sna o nekonečných zdrojoch energie. Dnes nemôžeme nechať Ukrajincov osamotených v zápase za udržanie betónového sarkofágu, ktorý zakrýva miesto havárie, a treba už urobiť nový za niekoľko miliárd. Nikdy sa nepýtajte, komu zvonia do hrobu, zvonia nám a aj tomu snu o nekonečných zdrojoch....

Zhovával sa Dušan D. KERNÝ
Foto: autor

V SNN 20/2016 SI PREČÍTATE

- **Spoločenstvo štátov starého kontinentu Európy sa nachádza v politickej kríze**
- **Euro zrejme nikdy nebude štandardnou menou svetovej trhovej ekonomiky**
- **Šesťdesiatnik Ján GLÓZIK z Kovačice sa do umeleckého dôchodku ešte nechystá**

Dvojitý meter parlamentných zástupcov v permanencii

Slováci sú ustavične v pazúroch demagógie

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Emil SEMANCO

Za posledné štvrťstoročie sa neobyčajne zmenilo ego Slovákov. Čo sme kedysi považovali za tabu, dnes neplatí. Obchádzanie pravidiel, ba dokonca aj zákonov najvyššími ústavnými činiteľmi nie je dnes nič nezvyčajné. Čo vyprodukovala ostatná doba, najlepšie vidno v parlamente. Slovensko je zastupiteľská demokracia, teda poslanci sú zrkadlom istej vzorky obyvateľstva.

Počas rozpravy k programovému vyhláseniu vlády sa blysol poslanec Milan Krajniak (Sme rodina), autor knižky Banda zlodejov. Pri krste v roku 2000 získal mená Milan Ignác, niekedy si uvádza obidve. Takže Krajniak je šestnásť rokov zo svojho 43-ročného života katolíkom, na čo kládol mimoriadny dôraz pri svojom parlamentnom vystúpení. Hlási sa k Čarnogurskému a Lipšicovi a cíti sa ich politickým produktom. Ktovie, prečo sa teda nestal členom Lipšicovej Novy, ale Kollárovej Sme rodina.

■ FALOŠNÉ TÓNY

Konzervatívnemu politikovi by sotva napadlo ísť do neštandardnej strany mnohodetného podnikateľa. Krajniakovi to zrejme neprekážalo a dokonca na jeho kandidátke figuroval ako dvojka.

Vo vystúpení Krajniaka zaznelo niekoľko falošných tónov. V súvislosti so vznikom vlády sa podľa neho používali slová ako zlodeji, zradcovia, podvodníci. Krajniak položil teda rečnícku otázku: „Prečo ľudia vo voľbách volili týchto zradcov?“ A hneď si aj vstupoval do svedomia: „Nie je to aj chyba nás opozície, že sme nedokázali viac ľudí presvedčiť, aby nás volili?“ Podľa neho je slovenská opozícia čistá bez káuz z minulosti. Len málokto tomu však uverí.

Kto nesleduje kontinuálne politiku, ľahko podľahne demagógom, najmä ak svoje obete citovo vydierajú. V parlamente ešte nikdy nezaznel taký kompliment Slovákom, aký v rozprave použil poslanec Krajniak. Vraj Slovensko je víťazom 20. storočia. Ibaže lichôtka nakoniec vyznela ako trápna neznalosť histórie, keď sa pozastavil nad tým, kde sú dnes Maďari či Česi. Maďari vraj stratili tretinu územia a Česi prišli o Podkarpatskú Rus a Slovensko! Žiaľ, oberanie ľudí o sebavedomie môže prichádzať aj zo slovenského parlamentu.

■ DVOJITÝ METER

Milan Krajniak menoval panteón Slovákov, ibaže obišiel tých, ktorí počas druhej svetovej vojny zachránili slovenský národ pred zánikom. Selektívny výber osobností ho usvedčuje z neobjektívnosti. Prinajmenšom z politickej korektnosti. Jeho deklarovaný príklon k rodine je v diametrálnom rozpore s účasťou v strane, ktorá ho vyniesla do parlamentu. Krajniak často kritizuje peniaze v politike, ale Kollárove peniaze v kampani mu zrejme neprekážali. Zaujímavý je aj aktuálny vnútropolitický vývoj v poslaneckom klube SME rodina. Médiá začali špekukovať, že viacerí poslanci Kollárovho klubu chcú stranu opustiť. Odísť by mali P. Marček, R. Holúbek a M. Šimkovičová. Napokon odchod popreli, no štartujú iniciatívu za slušnosť v parlamente. Je to reakcia na mnohé neprístupné vystupovanie poslancov počas rozpravy. Podľa poslanca P. Marčeka pre portál aktualne.sk rozkol v strane nehrozí, ale isté výhrady voči jej vedeniu poslanci majú. „Boris má veľmi zvláštnu a svojskú rétoriku. V niektorých prípadoch dosť neparlamentnú. Nemám právo ho za ňu kritizovať, ale je pravda, že niektorí v rámci nášho klubu s ňou nie sme úplne stotožnení. Keď už sme na tej parlamentnej pôde, mali by sme sa všetci vyjadrovať slušnejšie. A snažiť sa viac pracovať,“ zhodnotil vystupovanie B. Kollára poslanec P. Marček, jeden zo zakladateľov jeho hnutia.

V slovenskom parlamente už sedel kdekto, ale taká pestrá zostava tam ešte nebola.

■ ABSENCIA VLASTENECTVA

Dnešnú spoločnosť nie je ťažké oklamať. Generácie od skončenia druhej svetovej vojny museli žiť pod tlakom svojich hegemónov. Navyše Slováci nielen pod diktátom Moskvy, ale aj Prahy. Výsledok sa prejavil. Na pokrivenom historickom povedomí, absencii pocitu vlastenectva i kresťanských hodnotách.

Brusel koná čoraz neurotickejšie – jeden spornejší návrh za druhým

Ľudský život za štvrť milióna eur

Iva BROŽÍK – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Európska komisia rozhodla, že zásadne zmení európsky azylový systém tak, aby sa zmiernil tlak migrantov na niektoré krajiny. Členské krajiny, ktoré odmietnu mechanizmus prerozdeľovania migrantov, budú musieť platiť finančné kompenzácie, a to dvestopäťdesiattisíc eur za jedného neprijatého utečenca. Návrh komisie ráta so zachovaním hlavnej zásady súčasného systému, že krajina, cez ktorú migranti prvýkrát vstúpili na územie Európskej únie, musí sama zvládnuť spracovanie žiadostí o azyl.

V prípade, že niektorá krajina na vonkajších hraniciach EÚ nebude nápor migrantov zvládať, mali by si ich prerozdeliť ostatné členské štáty EÚ. Slovensko podľa informácií by malo prijať asi tisícpäťsto utečencov. Ak sa vláda rozhodla ich neprijať, podľa sankcie dvestopäťdesiattisíc eur za jedného utečenca, by sme zaplatili až tristosedemdesiatpäť miliónov eur. Okrem iného sa vnucuje otázka, do akej miery spravila EK týmto rozhodnutím z ľudského života tovar, ktorý má stanovenú obchodovateľnú cenu.

■ HROZBY ODMIETAME

Slovensko nepodporí najnovší návrh Európskej komisie, ktorý hovorí o finančných kompenzáciách pre členské krajiny za odmietnutie utečencov. V reakcii na rozhodnutie komisie to po zasadnutí vlády uviedol jej podpredseda a minister vnútra Robert Kaliňák. Návrh označil za spiatočnícky krok, ktorý nerešpektuje realitu. „To vám poviem rovno, že Slovensko návrh nepodporí, ale vždy sa snažíme o to, aby počet krajín, ktoré budú hľadať rozumné riešenie, bol čo najväčší,“ zdôraznil. „Myslím si, že tento návrh nenájde veľkú podporu ani u ostatných krajín,“ domnieva sa minister vnútra.

■ VYDIERANIE ZÁPADU

Západné krajiny v tejto súvislosti nepriamo označili členské krajiny z východu Európy za „parazitov“, ktorí spoločenstvo iba využívajú prostredníctvom fondov. Krajiny V4 tiež reagovali a poslali do Bruselu svoje stanovisko, v ktorom označili návrh EK za vydieranie. Podľa českého ministra zahraničných vecí Lubomíra Zaorálka nemala EK predkladať niečo, čo Európu rozdeľuje. Maďarský minister zahraničných vecí Péter Szijjártó návrh označil za neprípustný. Šéf poľskej diplomacie Witold Waszczykowski povedal, že si stále nie je istý, či EK svoj návrh myslí vážne. Poľský minister vnútra Mariusz Blaszczak zasa vyhlásil, že návrhu chýba akýkoľvek zmysel a je v rozpore s právami členských krajín EÚ. Návrh však musí prejsť ešte hlasovaním v Európskom parlamente.

■ ÚSTUPKY TURKOM

Európska komisia prijala ďalšie dve sporné a diskutabilné rozhodnutia. Ide o liberalizáciu krátkodobých víz pre Turecko na najviac trojmesačný pobyt v EÚ. A nielen to. Komisia tiež odporučila Európskemu parlamentu a Rade EÚ, aby odhlasovali návrh, podľa ktorého budú môcť Kosovčania s biometrickými pasmi stráviť v schengenskom priestore deväťdesiat dní bez udelených víz. Informovala o tom agentúra Reuters. Slovensko doteraz neuznalo Kosovo ako samostatný štát a ani to nemá v úmysle v najbližšom období urobiť.

VŠIMLI SME SI

Francúzsky prezident Francois Hollande odmietol rokovať o Dohode o voľnom obchode medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi (TTIP) na malom samite EÚ v Hannoveri. Téma je vo Francúzsku v súčasnosti príliš nepopulárna. U nás takmer utajená, najmä ak ide o vyjadrenia reprezentatívnych politikov Slovenska.

Dobre utajená dohoda

V samotnom nemeckom Hannoveri proti TTIP protestujú desaťtisíce občanov. Na druhej strane americký prezident Barack Obama pred svojou návštevou Nemecka ospevoval dohodu, ktorá podľa neho je „jedným z najlepších spôsobov, ako podporiť rast a tvorbu pracovných miest“, povedal pre nemecké noviny Bild. Dohoda podľa neho posilní obchod a vytváranie pracovných miest v Amerike a v Európskej únii.

To však odmietajú nezávislé odborné štúdie. Podľa nich TTIP zničí pracovné miesta v EÚ a podporí sektor nízkych miezd. Medzi nemeckým obyvateľstvom je odmietnutie dohody o voľnom obchode masívne. Každý tretí Nemec podľa prieskumu úplne dohodu odmieta. Slovenská verejnosť sa o nej dozvedá iba okrajovo. Pritom napríklad všetko, čo má čo do činenia s dohodou o voľnom obchode, francúzska verejnosť ostro kritizuje.

Jediné, čo podpis dohody TTIP môže zabrzdiť, sú americké prezidentské voľby. Sám Barack Obama po rozhovoroch s nemeckou kancelárkou Angelou Merkelovou síce vyjadril nádej, že rokovania sa uzavrú do začiatku roka 2017, nepredpokladá však dovtedy ratifikáciu dohody. Merkelová po stretnutí s Obamom v súvislosti s TTIP povedala: „Mali by sme sa poponáhľať.“ Nenadarmo si od amerického prezidenta vyslúžila pochvalu, ktorá v širších súvislostiach na mnohých Európanov pôsobí skôr ako výsmech: „Bola si počas celého môjho pôsobenia vo funkcii prezidenta mojou dôveryníčkou. Chcem sa ti osobne poďakovať za priateľstvo,“ citovala Obamu agentúra DPA.

(ib)

Podujatie za účasti hlavy štátu, ktoré sa takmer zamlčalo

Nepochopiteľná neúcta k Štefánikovi

„Kto kráča energicky a vedomý si cieľa, ovláda svoj osud takmer úplne. Demokracia je organizovaná myšlienka, to je idea proti chaosu. Demokracia, to znamená myslieť skôr, než jednáš, či tým nepoškodzuješ blížneho, rodinu, národ, spoločnosť. To znamená opanovať svoje vášne, nie rozprávať, ale problémy riešiť. Je potrebné učiť ľudí veriť, je potrebné ich milovať napriek všetkým ich chybám, ale nevyhnutné je tiež pracovať a učiť pracovať iných.

Milan Rastislav ŠTEFÁNIK

Už po deväťdesiaty siedmy raz si celý slovenský národ pripomenul tragickú a do dnešných dní nevyjasnenú smrť generála Milana Rastislava Štefánika. Z hľadiska moderných slovenských dejín bol jediným slovenským politikom, ku ktorému sa hlásili predstavitelia všetkých slovenských politických smerov. Tento rok na Bradle to však nebolo vidno.

A aj ak, predsa len s prižmúrenými očami áno, potom verejnosť nedostala o pietnom akte takmer nijaké informácie. „Bude to pomaly sto rokov od chvíle, keď sa práve tu so svojou rodnou zemou navždy rozlúčila osobnosť svetového formátu. Verný syn svojho národa, ktorému pomohol vydobyť slobodu. Astronóm, politik, diplomat, letec, generál francúzskej armády, organizátor československých légií, minister vojny so svojimi misiami prekrižoval kontinenty. Spolu s Masarykom a Benešom presvedčili západných spojencov, že samostatnosť Čechov a Slovákov má zmysel. Založili republiku, ktorá nezmazateľne prispela k rozvoju Slovenska, našej kultúry, vzdelanosti, demokratickej politiky, slobody tlače i schopnosti spravovať a vládnuť,“ povedal pri mohyle M. R. Štefánika v Ivanke v príhovore prezident Andrej Kiska za prítomnosti ministra obrany Petra Gajdoša (SNS). Pritom za „... svojho hrdinu ho pokladali čechoslovakisti i autonomisti, ľudáci i partizáni, demokrati i komunisti (kým im z Moskvy nenakázali, že to má byť ináč), federalisti i stúpenci boja za samostatnú Slovenskú republiku na začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia, liberáli, kresťanskí demokrati i ľavičiari,“ napísal vo svojom stanovisku historik Anton Hrnko.

ČO INÍ NEPÍŠU

Milan Rastislav Štefánik je jediný slovenský dejateľ, ktorý nebol z jednej či druhej strany označený za kontroverzného. Teda opäť slovami historika si pripomeňme význam osobnosti generála, ktorý je pochovaný na Bradle, pre naše Slovensko: „M. R. Štefánik sa mimoriadne zaslúžil o národné oslobodenie Slovákov z útlaku, ktorému boli vystavení v Rakúsko-Uhorsku, a o vytvorenie prvej Česko-Slovenskej republiky, vyhlásenej na konci októbra 1918... Slováci v jeho osobe našli nespochybniteľný príklad vôle bojovať za svoj národ a byť v tomto príkladom ostatným.“

Jan Černý
Foto:Štefan KAČENA

Utajená zámorská hrozba

Roman MICHELKO

Transatlantická dohoda o voľnom obchode (TTIP) sa v ostatných dňoch znova dostala na stránky svetovej tlače. Celú kauzu „odpálil" Greenpeace zverejnením niektorých utajovaných skutočností, ktoré by mala táto dohoda obsahovať. Pritom úsilie o presadenie TTIP nie je nijako nové. O to sa vehementne usilujú najmä globálne korporácie, ktoré sídlia v USA. Problém je v tom, že táto dohoda je neverejná, rozumej utajená. K jej textu síce majú europoslanci akýsi obmedzený prístup, ale takpovediac len prezenčný – nesmú si nič kopírovať ani opisovať a, samozrejme, hovoriť o tom, čo čítali. Takýto prístup je skrátka absurdný. V tejto súvislosti si treba položiť otázku, ako je vôbec možné, že sa vážne uvažuje o tom, že by takto utajovaná zmluva mohla byť vôbec prijatá a následne aj účinná. Iniciátori zmluvy naveľa pripustili, že po piatich rokoch by prípadne mohla byť zverejnená, skrátka dokonale kryštalická orwelovčina.

TTIP je snahou rozšíriť zónu voľného obchodu na celý euroatlantický priestor, teda začleniť doň aj Európu. Dnes vieme, že po dlhých rokoch sa za Clintona podarilo presadiť NAFTA – zónu voľného obchodu zahŕňajúcu Kanadu, USA a Mexiko. Výsledky sú známe, najviac na to doplatili manuálne pracujúci robotníci, ktorých práca vo mzde sa presunula do lacnejšieho Mexika, takže nakoniec z toho profitovali najmä vlastníci koncernov, ktorým prudko poklesli náklady na mzdy a adekvátne tomu sa zvýšil zisk.

Pri TTIP však pôjde o niečo viac. Problém je v ekologických či spotrebiteľských štandardoch. A tie sú medzi USA a Európou diametrálne odlišné, samozrejme v neprospech USA. Aj preto sa americké potravi-

KOMENTÁR

nárske výrobky len veľmi ťažko presadzujú na európskom trhu. Ich umiestnenie je totiž podmienené prísnou certifikáciou, cez ktorú zväčša neprejdú. Európa na rozdiel od USA totiž v zásade odmieta geneticky modifikované potraviny (GMO). Malé výnimky sú len pri technických plodinách, napríklad repke olejnej na biopalivá. Čo je však oveľa horšie, v USA je takmer normou preventívne „kŕmiť" hovädzí dobytok antibiotikami či dopovať ho hormónmi. No a top špecialita je napríklad dezinfekcia (preplachovanie) kuracieho mäsa chlórom. Na takéto „fajnovosti" skutočne nie je európsky spotrebiteľ pripravený. Problém je v tom, že po prijatí TTIP by sa štandardy harmonizovali na prospech USA, nie na prospech Európy.

Ďalšou veľkou témou je téma sociálnych štandardov. Vieme, že sociálne a dôchodkové poistenie v USA je niekde úplne inde než v Európe. Oveľa nebezpečnejšia je však arbitrážna doložka, ktorá v prípade sporov medzi štátom a korporáciami povyšuje medzinárodnú arbitráž nad národnú legislatívu. A tu sa už končí každá zábava. Treba si pripomenúť, že náš priestor má s medzinárodnými arbitrážami len tie najhoršie skúsenosti. Iste má mnoho ľudí v pamäti spor medzi Vladimírom Železným (riaditeľom televízie NOVA) a americkými investormi zo skupiny CME. Treba zdôrazniť, že licenciu na vysielanie mala spoločnosť CET 21, ktorú bezpečne kontroloval Železný, a CME malo väčšinu len v servisnej spoločnosti, ktorá zabezpečovala vysielanie. Napriek tomu medzinárodnú arbitráž Česko prehralo.

Ak by dnes platila TTIP, črtá sa nám hneď niekoľko veľkých arbitráží. Povrchová ťažba zlata kyanidom pri Detve a Kremnici, povrchová ťažba uránu pri Košiciach, krádež a privatizácia našej vody koncernom Nestlé, úžernícke ceny za vlastnú vodu odvádzanú cudzím koncernom ako Veolia či SUEZ alebo vyhrážky koncernu EuroGas na Gemeri, ktorý od našej vlády požaduje odškodné 3,2 miliardy eura. Prijatím TTIP by sa národné vlády stali rukojemníkmi korporácií, ktoré by akýkoľvek pokles svojho zisku mohli kompenzovať žalobami na národné vlády, ktoré by svojimi opatreniami (napríklad zvýšením najnižšej mzdy) ohrozili ich zisky. TTIP v jej dnešnom znení je pre každého uvažujúceho človeka neprijateľná. Brániť sa proti nekvalitným geneticky modifikovaným potravinám ako-tak dá, samozrejme ak budú označované, čo hádam Európa obháji, ale pripustiť medzinárodné arbitráže by znamenalo absolútne podriadenie národných vlád korporáciám.

Vulgárnosť povinného čítania

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Niekto by si podľa titulku tohto článku mohol pomyslieť, že považujem za vulgárne, ak niekto v školstve ešte aj dnes trvá na overiteľne zbytočnom princípe povinného čítania. Nie, povinné čítanie je síce hlúpe slovné spojenie, lepšie znie odporúčanie kníh, ktoré stoja za prečítanie, ale to je len okrajová súvislosť s kauzou, ktorá sa neskončila, len zatiaľ ide akoby dostratena.

O čo ide? V školách by mali žiakov a študentov navádzať k čítaniu hodnotnej literatúry, veď školy to majú v náplni práce. Ale ak medzi povinné tituly niekto „osvietený" (možno Černobyľom) zaradí knihu plnú vulgarizmov, dá sa očakávať, že sa ozvú protesty. Proti knihe, ktorá overiteľne zatiaľ nepatrí do zlatého fondu slovenskej či svetovej klasiky, no je zaradená do povinného čítania, protestovala časť rodičov aj učiteľov hlásiacich sa ku (na Slovensku ešte stále tradičnej a prevažujúcej) katolíckej viere. Aj preto, že u nás máme okrem štátnych a súkromných i cirkevné školy,

POZNÁMKA

pripojila sa k protestom aj cirkev. Médiá sa veľmi nezaoberali obsahom knihy, ktorú má čítať mládež, ale spustili kampaň o novej „cirkevnej cenzúre".

Združenie katolíckych škôl Slovenska (ZKŠS) požiadalo ministerstvo školstva o stiahnutie knihy autorov Petra Pišťanka a Dušana Tarageľa Sekerou a nožom z povinnej literatúry pre stredoškolákov. Ako informovala tajomníčka združenia Renáta Ocilková, povinné čítanie pre stredoškolákov Sekerou a nožom, z ktorého vyplýva aj maturitná otázka, považuje ZKŠS za literatúru nevhodnú a deformujúcu slovenskú mládež. „Kniha obsahuje perverzné a vulgárne výrazy urážajúce ľudskú dôstojnosť. Životný štýl, ktorý je v príkrom rozpore s ideálmi, ku ktorým má škola žiakov viesť, je v knihe predstavovaný ako vtipný príbeh bez dostatočného kritického postoja," upozornila R. Ocilková.

Minister školstva Peter Plavčan na otázku v pléne NR SR odvetil, že hovoril o knihe s riaditeľkou Štátneho pedagogického ústavu, ktorý určuje povinnú literatúru. Podľa ministra zo stretnutia vyplynulo, že „do roku 1990 bolo obmedzené prezentovanie umeleckých diel s avantgardnejším obsahom, ale po roku 1990 vzniklo veľa takej literatúry". Uvedená kniha je vraj príkladom takejto literatúry, pričom je určená pre plnoletých študentov. To je dosť zvláštne, lebo v maturitných ročníkoch je aj mnoho študentov, ktorí ešte nie sú plnoletí.

Ministrovi Plavčanovi sa zdá, že v povinnom čítaní je príliš málo titulov. „Pozriem sa nielen na to, čo s touto publikáciou, ktorá odráža uvoľnenie spoločenských pomerov, ale bude pre mňa dôležitejšie, prečo je rozsah povinnej literatúry taký malý. Diel by tam malo byť podstatne viac, pretože naša mládež málo číta," povedal. To má pravdu, ale šalamúnske to nie je. Začiatkom mája odborná komisia pracovníkov ministerstva, zástupcov Štátneho pedagogického ústavu a členov predmetovej komisie slovenského jazyka a literatúry zasadla a vyšlo oficiálne stanovisko: „Komisia dospela k záveru, že dielo si vyžaduje dospelého čitateľa a zároveň erudovaného učiteľa, ktorý ho vie žiakom vysvetliť a viesť k nemu diskusiu. Žiak má k dielu zaujať svoj vlastný názor, aj kritický." Nech sa páči!

GLOSÁR ANDREJA MIŠANEKA

AKO BOLO, ČO BOLO

Spomienka na Mariána Kochanského

Peter VALO

Pred desiatimi rokmi nás opustil Marián Kochanský. Pred tridsaťročím, ako by to bolo dnes, mi zaspieval s kapelou LOJZO pri prezentácii knižky Juj, keby tak Psiare mestom boli pesničku Anča, ty si drahá ako volvo. Rád si spomínam, ako sa zabával Vinco Šikula, a pritom sa pozeral na svoju manželku Anku. Bola to prvá pesnička, ktorú „lojzovcom" nasnímala televízia. Hneď nasledoval zákaz na vystupovanie v STV. Spôsobila ho súdružka z ústredného výboru strany. Volala sa Anča a mala volvo. Na rozdiel od rozjareného Šikulu pochopila pesničku ako útok na svoju osobu...

Pred týmto zákazom si „lojzovci" vyslúžili „zaracha" v rozhlase. V roku 1985 v rámci gorbačovovskej „perestrojky" vydali v Moskve vyhlášku O posilnení boja s alkoholizmom. Naša politická verchuška nechcela zaostať. Zakázala predávať alkohol do desiatej hodiny predpoludním a odrazu ráno v rádiu zaznelo: babenky v ručníkoch, široké sukne tiež / a s rumom pod pultom začína sa deň. Slová z pesničky Centrálne trhovisko rozčertili vysoko postaveného alkoholika. Nezniesol, že babenky si na trhu už ráno nalievajú rum, kým on si ho môže dať až po desiatej. Teda skôr ako v televízii sa dostali Lojzovci na index aj v rádiu.

Dva tiché zákazy prispeli k tomu, že pesnička Balada o tureckom mede neprešla ideologickým sitom do súťaže Bratislavská lýra. Lenže v roku 1986 „lýru" získala skupina Elán. Pri tradičnom lojzovskom teplákovom bále ju „lojzovcom" slávnostne odovzdal Jožo Ráž. Kamarátsku prajnosť zaklincovali obe kapely spoločným hitom Že mi je ľúto...

Zákazy na Slovensku dlho nevydržali. Škodoradostne ich porušovali pražská televízia a rozhlas, kde natruc slovenským súdruhom radi púšťali „lojzovské pesničky". Skupina získala Cenu na Svetovom festivale mládeže v Moskve. Vydavateľstvo Opus jej udelilo ocenenie Zlatý erb. Chalani si zahrali vo filme Hudobné sny, ktorý si priniesol z televíznej prehliadky Intervízie v Bulharsku Hlavnú cenu. Tlieskali im na festivaloch v španielskom Pineda del Mar a v kanadskom Montreale a inde v zahraničí. Po vydaní albumu Laz Vegaz im vydavateľstvo Opus udelilo za dvestopäťdesiattisíc predaných nosičov Zlatú baretku.

Lojzovci očarili divákov nevtieravým humorom a zmyslom pre komediantstvo. So šarmom zahrali Mužoretky, odtancovali Labutie jazero alebo neskôr sa zahrali na populárnych Alexandrovcov.

Maroš Kochanský odohral posledný koncert na Hviezdoslavovom námestí 14. februára 2006. Po jeho smrti sa zdalo, že LOJZO skončil. Priaznivci však chceli, aby skupina pokračovala. Bez harmoniky to nešlo. Pre zachovanie štýlu pribrali harmonikára Maroša Veselského a na bratislavskom Centrálnom trhovisku zahrali pri odhalení pamätnej tabule venovanej Marošovi. Myslím si, že stojí na nesprávnom mieste. Autor textu ospieval legendárne staré „centrálne", ktoré bez handrárskych „šmejdov" stálo na mieste dnešného Istriopolisu.

Dobre, že si kapela zachovala charakter, aký mala za Maroša. Jožo Ráž o ňom povedal, že „rád sa zabával a často rehotal, ale v duši bol dosť smutný, akoby ho niečo trápilo". Raz sa u nás doma Maroš posťažoval na úporné bolesti chrbtice, ktoré (s neľahkou harmonikou na pleciach) prekonával pri každom vystúpení. Venoval som mu vzpieračský opasok, ktorý by mu mohol vystužiť kríže. Neviem, či ho použil, no v niektorých jeho pesničkách cítim popri všetkej srande smútok nad zhoršujúcimi sa medziľudskými vzťahmi, na snobskou falošnosťou a stratou viery v budúcnosť. Aj dnes počúvame: Bol raz ľud ľudový, ktorý sa vedel krásne smiať / Chodieval do polí svoje kvety polievať a siať / Zrazu zvesť preletí, čo nedá mysli zabudnúť / Že padol do sietí, z ktorých je ťažké vykĺznuť... zaspieval s Jožom Rážom v pesničke Hurá na paprike v roku 1986... A ako doznieva dnes? Zo stebiel kmene sú, ich veľkosť bije do očí / Obojky neznesú, zrazu sa valia úbočím / Žije ľud ľudový, ktorý sa vedel krásne smiať / Nevieme, dokedy tú pieseň budeme vám hrať... Marošove texty prežívajú, ostávajú zrkadlením doby.

SEBAOBRANA

Farmaceutické firmy zarábajú miliardy na tom, že ľuďom predávajú ilúzie o záchrane zdravia. Lenže rozum v apatéke nekúpiš... John R. Virapen začal s kariérou vo farmaceutickom priemysle ako radový obchodný zástupca, teda predajca liekov, až sa stal riaditeľom švédskej pobočky americkej farmaceutickej spoločnosti, jednej zo siete svetových farmaceutických gigantov, ktoré tvoria takzvanú Big Pharmu.

Chudák boháč

Po tom, čo prežil časť života ako vrcholový predstaviteľ farma-firiem, ktorému nebol odopretý nijaký luxus, Virapen odišiel ako päťdesiatročný do „dôchodku“, oženil sa a mal syna. Keď videl na vlastné oči, ako sa oficiálna medicína „starala“ o jeho dieťa, ako sám hovorí, uvedomil si zločinnosť mašinérie, ktorej súčasťou bol aj on sám dvadsaťpäť rokov. Preto sa dal na dobročinnosť a rozhodol sa prostredníctvom svojich kníh a prednášok verejne odhaliť skutočnú tvár farmaceutického priemyslu.

Môžeme si položiť otázku, prečo bolo pre Virapena nemožné poukázať na zjavnú pravdu už predtým, ako odišiel z kolotoča biznisu. Vari pochopil a uvidel všetky negatívne stránky obchodu s liekmi, až keď na tom sám prestal zarábať? Každý môže mať svoj názor na morálnu stránku tohto človeka, no oveľa viac by nás malo zaujímať, čo chce v súčasnosti povedať. Nevraví nič nové, čo by sme ešte nevedeli, ale dôležité je, že v prípade Virapena ide o prvé verejné priznanie sa vysokého manažéra farmaceutického biznisu k viacerým prípadom nadnárodnej korupcie pri schvaľovaní predaja liekov v mnohých štátoch, ktoré poškodili stovky tisíc obetí po celom svete.

Ako sa mu zmenil život, keď opustil biznis, ilustruje na jednom svojom príbehu. Jedného dňa J. R. Virapen vzal svojho syna na vidiek. Jediným cieľom tohto výletu malo byť ukázať synovi, ako to vyzerá, keď človek žije mimo konzumnej mašinérie. Strávili spolu pár dní na farme, ktorá patrila pomerne nemajetnej rodine. Po tom, ako sa vrátili domov, otec sa syna opýtal, ako sa mu výlet páčil. „Bolo to úžasné,“ odpovedal syn. „Pochopil si, ako žijú obyčajní ľudia?“ spýtal sa znova otec. „Myslím si, že áno,“ odvetil syn. „Takže, čo si sa z nášho výletu naučil?“ chcel vedieť otec. Syn odpovedal: „Videl som, že kým my máme jedného psa, oni majú štyroch. My máme bazén, ktorý siaha do polovice našej záhrady. Oni majú potok, ktorý nemá konca. V našej záhrade máme okrasné svietidlá dovezené zo zahraničia. Oni majú v noci hviezdy. Naša terasa siaha takmer ku koncu pozemku pred domom. Oni majú celý horizont. My máme malý kúsok zeme, na ktorom žijeme. Oni majú polia a lesy, na koniec ktorých ani nedovidíme. My máme sluhov, ktorí nám slúžia. Oni slúžia iným. My kupujeme potraviny v obchodoch. Oni si ich dopestujú sami. My máme okolo nášho domu múry, čo nás chránia. Oni majú priateľov, ktorí chránia ich.“ Keď otec súhlasne prikývol, chlapec ešte dodal: „Ukázalo mi to, akí sú tí ľudia bohatí a mnohí boháči sú vlastne chudobní...“

Tento príbeh opísal J. R. Virapen s tým, že chcel synovi ukázať, prečo venuje svoj majetok na charitu. Pointa je v tom, že veľmi často zabúdame na to, čo máme, a sústreďujeme sa na to, čo nemáme. Všetko vždy závisí od uhla pohľadu.

Robert LANDIS

Niekoľko koryfejov Západu robí Slovensko zajatcom NATO

Kisku vypískali, Rusom volali na slávu

Text a foto: Jan ČERNÝ

V súvislosti s nedávnou jazdou motorkárov zo skupiny Noční vlci a prejavmi nenávistných emócií voči Rusku, ktoré ju aj u nás sprevádzali, požiadali Slovenské národné noviny o rozhovor predsedu Slovensko-ruskej spoločnosti a niekdajšieho predsedu vlády JUDr. Jána ČARNOGURSKÉHO.

● Kde sa v našej spoločnosti berie toľko slepej demagogickej nenávisti voči nám odjakživa blízkym Slovanom – Rusom? Najmä u mladej generácie, ktorá, ako vieme, má v historických súvislostiach obrovskú dieru v schopnosti orientovať sa...

Nevidím veci tak dramaticky. Ľudia sú pod vplyvom médií a vlastníci médií sú väčšinou v cudzine. Určitú rolu hrá aj zvyčajný oportunizmus, médiá nastolili atmosféru, že akoby náklonnosť k Rusku sa rovnala zrade národných záujmov. To všetko do nás indoktrinoval Západ, najmä Spojené štáty americké. No a geopolitické pomery. Sme obkolesení členmi NATO a kvázi členom NATO (Ukrajina). Keby sa hoci len niečo z toho zmenilo, postoj k Rusku sa hneď dostane do väčšej rovnováhy. Vychádzam z minulosti. Keby sa pol roka pred Sviečkovou manifestáciou robil prieskum, kto je za náboženské a občianske práva, bola by to len zanedbateľná menšina. Ale potom bola Sviečková manifestácia a o poldruha roka padol režim. Mimochodom, minulý rok v apríli ľudia na Slavíne vypískali prezidenta Kisku, ale vyvolávali na slávu Ruska a ministrovi Lavrovovi. Podľa správ tlače, Komisia EÚ vyčlenila milióny eur na „čelenie ruskej propagande“. To je znak, že obraz Ruska sa v Európe natoľko zlepšuje, že vazalov Ameriky to začína znepokojovať.

● Kto alebo čo na Slovensku úplne otočilo propagandu – o 180 stupňov a obrazne – teraz nemávame na rakety scud ako kedysi, ale na perschingy?

Slovensko leží na línii geopolitického zlomu medzi Východom a Západom. Za komunizmu sme ležali na východnej strane lomu, teraz sme na západnej strane.

Bývalý premiér Ján ČARNOGURSKÝ orientácii Slovenska na Západ netlieska.

„Malý“ prechod z jednej strany na druhú má za následok veľký obrat propagandy.

● Je takéto až takmer celoštátne šialenstvo prezieravé? Je naozaj Rusko ríšou zla na tomto svete?

Nielenže nie je prezieravé, je pre nás škodlivé. Pol stovky až stovka našich koryfejov Západu, presnejšie Ameriky, robí celé Slovensko zajatcom NATO so všetkým, čo k tomu patrí. Rusko je v súčasnosti obhajcom kresťanstva najmenej v Európe a na Blízkom východe, obhajcom myšlienky nezávislosti štátov najmenej v Európe, obhajcom tradičnej európskej kultúry a obhajcom slobody vyjadrovania proti politickej korektnosti.

● O čo všetko – aj v ekonomickom zmysle – prichádza naša krajina na základe tolerovania takejto nenávisti?

V najširšom zmysle Slovensko si takouto politikou samo obmedzuje svoj geopolitický manévrovací priestor – politický aj ekonomický. Ako príklad uvediem súčasné vnucovanie migračných kvót jednotlivým krajinám. Ak nebudeme mať aspoň ekonomickú oporu či aspoň alternatívu oproti nátlaku z Bruselu, budeme musieť prijať všetko, čo nám z onoho mesta nadiktujú. V konečnom dôsledku to bude aj kultúrny prerod na spôsob západných štátov. Bude nás čakať model Nemecka, keď na Silvestra v Kolíne nad Rýnom nemeckí muži sa neodvážili brániť nemecké ženy, keď ich na ulici obťažovali migranti.

● Vidíte niečo zlé na tom, ak sa Rusi idú pokloniť pamiatke svojich predkov padlých vo Veľkej vlasteneckej vojne, najmä ak to robili vždy?

Nielenže to nie je nič zlé, naopak, je to dobré a mali by sme si od Rusov brať príklad. Ruskí motorkári Noční vlci ešte teraz robia každoročne jazdu Moskva – Berlín na počesť svojich padlých otcov a dedov. V každej krajine, vrátane Slovenska, sa k nim pridávajú desiatky domácich motorkárov. To je najkrajší typ vlastenectva, ktorý by sme mali aj my pestovať. Vlastenectvo je lepší typ spoločenskej idey ako multikulturalizmus.

● Verejnosti zrejme nie je známy fakt, že mnohé rodiny z územia bývalého ZSSR ešte stále hľadajú hroby predkov padlých počas druhej svetovej vojny v Európe. Máte o takých aktivitách poznatky?

Áno, vidím niekedy také zábery v ruskej televízii. To je tiež symbolom morálnej prevahy Rusov nad súčasným Západom. Na Západe sa už padlým z druhej svetovej vojny nevenuje nijaká pozornosť. Ešte tak Američania prinášajú kvety na svoje vojenské cintoríny v Európe. Rusi sú oprávnene citliví na pomníky svojich padlých z vojny. Keď na Ukrajine rúcali pomníky Lenina, Rusom to vôbec neprekážalo, ale keď zneuctili pomník padlým z vojny, na to boli veľmi citliví, a oprávnene. Aj u nás by sme mali úctivo zaobchádzať s pomníkmi Červenej armáde. Prípadné premiestnenie by sa malo uskutočniť len po dohode s ruským veľvyslanectvom a z dôležitých dôvodov.

O ČOM JE REČ

Nehádžte perly sviniam!

Peter ŠTRELINGER

Titulok som si vypožičal od Blahoslava Hečka. Blíži sa literárny festival v Martine – jubilejná päťdesiata Slovesná jar. Voľakedy som Slovesnú jar organizoval, vydal som tam populárne bibliofílie Desať autografov. Jeden rok boli zasvätené prozaikom, ďalší básnikom a tie tretie „autografy“ som už nestihol pripraviť, lebo som musel z Matice „nedobrovoľne“ odísť! Z vďaky, že ma opäť pozvali, spýtal som sa organizátorov: „Čo chystáte, akú publikáciu k tej päťdesiatke?“ Skepticky sa pousmiali: „Akúže publikáciu? Máme málo peňazí!“ Zapremýšľal som: „A čo tak dať dovedna slávnych slovenských spisovateľov, veľa nich významných ilustrátorov!“ Schválili mi môj nápad. Pravdaže, ak sa o vydanie postarám ja sám! Ak zoženiem peniaze, prinesiem rukopisy spisovateľov, obstarám grafikov, zaplatím tlač i papier. Slovenský národ ani Matica slovenská mi to vraj nikdy nezabudnú! Hja, svetská sláva, poľná tráva... Kdeže sú tie časy, keď sa veľa seba zniesli také osobnosti, ako boli Ján Smrek, Andrej Plávka, Theo H. Florin, Milan Rúfus, Július Lenko a ďalší bardi slovenskej literatúry. Tí ochotne poskytli svoj básnický autograf, nepýtali za to ani žiaden honorár. To boli časy! Dúfal som, že i teraz pôjde všetko ako po masle. Našiel som v Devíne malú tlačiareň, kde mi Autografy sľúbili vytlačiť včas a len za sedemsto eur bez DPH! Paráda! Dám dokopy „pár“ mojich mesačných penzií – a Autografy vydám vo vlastnom náklade! Len autori mi chýbali. Dnes už síce nemáme takých slávnych spisovateľov, ako som vyššie menoval. Podaktorým autorom sa moja myšlienka zapáčila. Spomenul som si na dlhoročného premiéra slovenskej vlády za bývalého režimu prof. Petra Colotku, ktorý minulý rok pri príležitosti svojich deväťdesiatych narodenín vydal nádhernú knihu svojich pamätí Vo víre času. A Peter Colotka sa v týchto „neskorých rokoch“ bohatého dramatického života dal tiež na „spisovanie“. Poznám jeho básne, vyrovnajú sa svojou úrovňou hociktorému súčasnému „žijúcemu“ klasikovi! Aký som bol šťastný, keď mi profesor Colotka napísal vlastnoručne „autograf“. Ba so svojou súčasnou partnerkou Jiřinkou obstarali aj ilustráciu od Noémi Kolčákovej, renomovanej slovenskej výtvarníčky!

Ešte sa vrátim k Colotkovým pamätiam, hodno si tú knihu prečítať. Veľa vecí sa tam dozviete: napríklad O Barnabitskej komisii, ktorá sa zaslúžila o objasnenie procesov v päťdesiatych rokoch, ako aj o rehabilitáciu Husáka, Novomeského, Clementisa a ďalších obetí komunistického režimu. Práve Peter Colotka sa podieľal aj na rokovaní medzi zástupcami Česko-Slovenska a Vatikánu o vytvorenie samostatnej rímskokatolíckej provincie v súlade so štátnymi hranicami tak, ako boli zafixované pri vzniku čs. štátu po prvej svetovej vojne. Ako vieme, samostatná slovenská cirkevná provincia bola vyhlásená za prezidentovania Gustáva Husáka a pontifikovania pápeža Pavla VI. v roku 1977. Aj vďaka tomuto mohla vzniknúť po rozpade federácie 1. 1. 1993 samostatná Slovenská republika. Všeličo nájde pozorný čitateľ v Colotkových pamätiach: napríklad Fidela Castra a jeho poľovačku na kamzíka vo Vysokých Tatrách, čo neskôr pri osočovaní padlo tiež na hlavu Petra Colotku. Asi málokto vie, že sa zaslúžil aj o kúpu slávnej Meštrovičovej sochy Martina Kukučína a jej prevezenie z Ameriky na Slovensko. V jeho pamätiach sa dozvieme i pikantérie, ako vznikol stranícky hotel Bôrik v Bratislave či honosný hotel Fórum. Nieto tu priestor všetko spomenúť.

Horšie to už bolo s ostatnými slovenskými „klasikmi“ do Autografov. Manželka jedného z nich sa vyslovila, že „manžel nemôže byť v publikácii s Petrom Colotkom“. Čuduj sa svete, klasik ovenčený za svoje dielo Štátnou cenou Klementa Gottwalda a titulom zaslúžilý umelec svojej žene neprotestoval. Aj keď bol pred prevratom tiež zaslúžilým komunistom. Medzi autormi bibliofílie Autografy slovenských spisovateľov bude teda nemenovaný laureát chýbať. Toto by mu asi urobilo zlú reklamu! Hoci národný umelec Peter Dvorský napísal pre denník SME: „Colotka bol pre mňa človek s veľkým Č. Má vysoké morálne hodnoty a málokto z dnešných politikov ich má také ako on.“

Srbské voľby boli v znamení fenoménu menom Vučič

Premiérova charizma presviedča voličov

Srbsko zažilo po dvoch rokoch ďalšie predčasné parlamentné voľby. Jednoznačným víťazom s takmer päťdesiatpercentnou voličskou podporou sa v nich podľa očakávania stala vládna Srbská pokroková strana (SNS) premiéra Aleksandra Vučiča. Voľby priniesli aj niekoľko prekvapení a škandál okolo sčítania hlasov.

Martin JARINKOVIČ – Ilustrácia: internet

Premiérovi opäť vyšli kalkulácie, ktorými si predĺžil mandát. Tak ako minule ani tentoraz nebol na predčasné voľby nijaký relevantný dôvod. Premiér chcel využiť stále veľkú voličskú podporu, ktorú požíva, a zabezpečiť si tak isté víťazstvo už v polovici svojho druhého mandátu, čím by sa vyhol komplikáciám pred koncom vládneho štvorročného obdobia.

■ POVAŽUJÚ HO ZA SVOJHO

Politológovia začínajú Aleksandra Vučiča označovať ako fenomén. Má v sebe charizmu, ktorou si dokáže získať voličov. V ekonomicky rokmi devastovanej krajine vie vliať tisícom ľudí optimizmus a nádej na lepšiu budúcnosť. Vučič ukázal manévrovaciu schopnosť, rozvahu a pragmatizmus. V zahraničnej politike ukázal, že dokáže spojiť nemysliteľné či nezlučiteľné. Profiluje sa ako proreformný, prozápadný líder, ktorý však zároveň buduje nadštandardné vzťahy s Ruskom. Je za eurointegráciu aj za uchovanie srbskej zvrchovanosti v Kosove. Odrazom úspechu tejto politiky je skutočnosť, že z jeho víťazstva sú nadšení vo Washingtone, v Bruseli i v Moskve. Všetci ho totiž môžu považovať za svojho. Otázne je len, dokedy sa mu bude dariť politika sedenia na dvoch stoličkách. Dokedy bude môcť tvrdiť, že chce Srbsko v EÚ, ale nechce ísť do NATO, keď cesta do EÚ pre väčšinu nových členov išla povinne cez Aliancu. Ťažko očakávať od západných veľmocí, že budú mať pochopenie pre srbskú neutralitu, zvlášť ak už dnes vidíme v Srbsku silnejúcu kampaň propagujúcu NATO. Dokedy bude môcť tvrdiť Rusom, že je ich spojenec, a to isté zároveň Američanom. Dokedy bude môcť tvrdiť, že Kosovo je Srbsko, ak na konci predvstupových rokovaní do EÚ padne ako posledná podmienka prijatia do Únie uznanie Kosova. Všetky tieto nepríjemnosti zatiaľ Aleksandar Vučič tlačí pred sebou, raz však príde okamih rozhodnutia, ktorý ho môže pripraviť o veľkú podporu, ktorú dosiaľ v srbskej, prevažne euroskeptickej spoločnosti má. Aj tu niekde zrejme treba hľadať jeho motiváciu o predlžovanie mandátu vyhlasovaním predčasných volieb, kým je ešte „pri sile“.

■ VOLEBNÉ PREKVAPENIA

Napriek očakávanému víťazstvu sa predpokladalo, že Srbská pokroková strana stratí čosi na sile. Vučičova SNS však získala o šesťdesiattisíc hlasov viac ako v posledných voľbách. Ďalším paradoxom pri tom je, že napriek výbornému výsledku vďaka vyššej účasti, ako aj štyrom stranám, ktoré tesne prešli cenzus, vládna strana získala o dvadsaťsedem kresiel v 250-člennej Skupštine menej, čím stratila absolútnu väčšinu. Tento moment je podľa časti opozície kľúčový v konflikte, ktorý sa rozhorel pri sčítavaní hlasov. Na podnet premiéra Vučiča došlo totiž k prepočítavaniu hlasov a na základe zistených nedostatkov bolo nariadené v pätnástich volebných okrskoch opakovanie hlasovania 4. mája 2016. Republiková volebná komisia zároveň po prepočítaní hlasov korigovala priebežné výsledky a vyhlásila, že opozičná koalícia Hnutia Dveri a Demokratickej strany Srbska neprešla kvórum do parlamentu o jeden hlas(!). Demokratická strana, koalícia Sociálnodemokratickej strany, Liberálnodemokratickej strany a Ligy sociálnych demokratov Vojvodiny, ako aj strana Dosť bolo vyjadrili solidaritu kolegom z Dveri-DSS na spoločnom mítingu 30. apríla 2016. Došlo tak k nebývalému úkazu opätovného spoločného postupu rozštiepených následníckych strán niekdajšej Demokratickej opozície Srbska (DOS), ktorá odstavila od moci S. Miloševiča. Tento spoločný postup liberálneho i národno-konzervatívneho krídla niekdajšieho DOS možno tiež chápať ako jedno z prekvapení volieb. Nie menším prekvapením je skutočnosť, že napriek protizápadnej nálade srbskej spoločnosti sa výraznejšie nepresadila euroskeptická časť opozície. Spomínané Dveri-DSS v opakovaných voľbách 4. mája tesne prešli do parlamentu. Pôvodne však očakávali viac hlasov, podobne ako Šešeljovi radikáli, ktorí sa po štyroch rokoch vrátili do parlamentu s ôsmimi percentami hlasov. Zaujímavosťou volieb bola účasť viacerých proruských ministrán, ktoré však pohoreli.

Zostavovateľ novej vlády A. Vučič zatiaľ okrem Zväzu vojvodinských Maďarov nemenoval inú stranu, ktorú priberie do vlády. V hre ostáva ešte doterajší koaličný partner – socialisti Ivicu Dačiča. No a úspech vlády bude závisieť aj naďalej od umenia A. Vučiča spájať a manévrovať.

Opozícia v Macedónsku zjavne uplatňuje ukrajinský scenár

Šorošoidi destabilizujú Macedónsko

Amnestia, ktorú 12. apríla tohto roku vyhlásil macedónsky prezident Gjorgje Ivanov, neprispela, ako sa nazdával jej pôvodca, k riešeniu vlečúcej sa politickej krízy či k všeobecnému zmiereniu v spoločnosti a upokojeniu situácie pred očakávanými predčasnými parlamentnými voľbami. Práve naopak, spustila vlnu násilných protestov hroziacich prerásť v širší konflikt.

Martin JARINKOVIČ – Foto: ZATL

Amnestia prezidenta Ivanova sa týka päťdesiatich šiestich politikov a politicky činných osôb obvinených v kauzách „puč“, „úplatok“ a „odpočúvanie“ a vzťahuje sa na špičky Vnútromacedónskej revolučnej organizácie – demokratickej strany za macedónsku národnú jednotu (VMRO-DPMNE) premiéra Nikolu Gruevského, ako aj na predsedu opozičného Sociálno-demokratického zväzu Macedónska (SDSM) Zorana Zaeva a jeho najbližších spolupracovníkov.

Brána Macedónie sa tiež stala terčom útokov vandalov.

■ BOJ O SYMBOLY

Opozícia na spomínaný prezidentský akt zareagovala protestmi, ktoré prerástli do vandalizmu, pouličného násilia a zrážok s políciou. Rebelujúcu masu posmelil výrok Zorana Zaeva o tom, že amnestia položila základy na ukrajinský scenár v Macedónsku. Podľa srbských médií (Kurir, Pečat) nepokoje organizujú platení profesionáli a jadro demonštrantov tvoria dobrovoľníci vyškolení Centrom Canvas v Belehrade (Canvas založili vodcovia srbského hnutia Odpor, ktoré malo rozhodujúci podiel na zosadení Slobodana Miloševiča a ktorí si z farebných revolúcií urobili živnosť, pričom naposledy sa predviedli na kyjevskom Majdane). Príznačným pre hodnotový systém protestujúcej opozičnej masy bol útok na objekt Brána Macedónie (Porta Makedonija). Monument v podobe triumfálneho oblúka, ktorý vzdáva hold dejinám macedónskeho národa, vybudovali v rámci projektu Skopje 2014 a predstavuje zároveň jeden zo symbolov vlády Nikolu Gruevského. Ten aj bol priamym iniciátorom jej výstavby. Šorošoidi, ako nazývajú opozičných aktivistov v macedónskych médiách, bránu zahádzali vajíčkami a pomaľovali ju farbami. Ušetrený neostal ani pamätník venovaný utrpeniu detí macedónskych vyhnancov z egejskej Macedónie (severné Grécko), ktorí museli svoje rodné dediny opustiť v rokoch 1948 – 1949 pre grécku občiansku vojnu.

■ OBAVY O JEDNOTU

Bol to symbolický útok nielen na Gruevského a jeho pôvod, ale aj na celú komunitu tzv. egejských Macedóncov, ktorí predstavujú tvrdé jadro voličstva Gruevského národno-konzervatívnej strany. Tento vandalský akt zároveň odráža hĺbku vnútorných macedónskych rozporov a rozdelenia spoločnosti. A to ešte nehovoríme o problémoch macedónsko-albánskych vzťahov, ktoré sa môžu opäť skomplikovať.

Redaktor macedónskeho denníka Večer Dragan P. Latas priamo hovorí o nadbiehaní Z. Zaeva albánskym politickým predákom s návrhom na federalizáciu Macedónska. Tento krok by Zaevovi pomohol dostať sa s albánskou podporou k moci. Zároveň by však znamenal začiatok rozpadu štátu. Oprávnené obavy o osud vlasti tak vyhnali do ulíc aj sympatizantov vlády, resp. podporovateľov predčasných volieb vyhlásených na 5. júna 2016, ktoré opozícia takticky odmieta. Odpoveďou na výčiny chuligánov sa stali pokojné protesty organizované Občianskym združením na obranu Macedónska. Podľa macedónskych médií sa 21. apríla tohto roka zišlo v centre Skopje pri Bráne Macedónia až šesťdesiattisíc demonštrantov a svoju úctu k národným symbolom a potrebu jednoty národa tu prejavili aj vyvesením obrovskej štátnej zástavy.

■ PRIPRAVUJÚ ROZBUŠKY

Terajšiu situáciu dobre vystihuje komentár macedónskeho denníka Večer: „Cieľom organizácie protestov, ktoré robí opozícia, je odložiť voľby naplánované na 5. júna a uchmatnúť moc bez volieb. Tento cieľ je však v skutočnosti súčasťou širšieho scenára zvrhnutia vlády VMRO-DPMNE a demolácie pák štátnej moci, aby takto oslabené a destabilizované Macedónsko bolo nútené zmeniť svoj názov v spore s Gréckom.“

Na vysvetlenie dodajme, že týmto by sa urýchlila integrácia Macedónska do NATO a EÚ a zároveň by sa zamedzilo Rusku rozširovať svoj vplyv na Balkáne. EÚ a USA už raz na požiadavku SDSM donútili Macedónsko posunúť termín predčasných volieb, ktoré mali byť pôvodne 24. apríla 2016. A tu sa dostávame k pointe, SDSM sa predčasných volieb obáva a odďaľuje ich preto, že si je vedomé, že by v nich utrpelo porážku. Najvýhodnejším variantom pre opozíciu, tak ako pred rokom, ostáva ukrajinský scenár revolučného prevzatia moci. Macedónsko, zdá sa, čakajú ťažké časy.

NA MARGO

V marci tohto roka sa uskutočnilo v Moskve stretnutie prezidentov Ruskej federácie a Srbska. Vladimír Putin a Tomislav Nikolič posúdili vzájomné vzťahy oboch štátov. Najdôležitejšou správou z tohto stretnutia je skutočnosť, že prezident T. Nikolič potvrdil želanie Srbska zachovať si vojenskú neutralitu – uviedol na svojich stránkach ruský denník Izvestija.

Srbi a NATO

„Blahoželám vám k zaslúženému vyznamenaniu, cene Medzinárodného spoločného fondu Jednoty pravoslávnych národov. Konáte veľa pre ochranu a popularizáciu východokresťanských tradícií a hodnôt. Poznám to osobne, veď sme spolu mnohokrát a dôverne hovorili o tom všetkom,“ otvoril stretnutie V. Putin. Cena udelená srbskému prezidentovi je nazvaná na počesť Moskovského patriarchu Aleksija II.

„Vážim si túto cenu. Patriarcha Aleksij bol s nami, keď bolo Srbsku ťažko,“ odpovedal T. Nikolič. Poďakoval sa ruskému prezidentovi za podporu v rôznych medzinárodných inštitúciách, osobitne za použitie práva veta v Bezpečnostnej rade OSN pri hlasovaní o rezolúcii proti násiliu v Srebrenici.

„Viem, aké je ťažké uplatniť veto v Bezpečnostnej rade – toto gesto zostane navždy v pamäti Srbska,“ zdôraznil T. Nikolič. Srbský prezident poďakoval Rusku aj za aktivity na zabránenie vstupu čiastočne uznaného Kosova do organizácie UNESCO. Kosovo je bývalé srbské územie, kde Albánci ničia srbské pravoslávne chrámy. T. Nikolič osobitne spomenul chrabrosť občanov Ruska v boji s teroristami v Sýrii. V. Putin oznámil, že v blízkom čase navštívi Srbsko predseda vlády RF Dmitrij Medvedev.

Po skončení rokovaní informoval srbský prezident novinárov, že s V. Putinom posudzovali aj partnerstvo Srbska a NATO. Vo februári t. r. Srbsko ratifikovalo dohodu o spolupráci s vojenským blokom, ktorá predpokladá výmenu informácií, umožní prístup spolupracovníkov NATO k niektorým objektom a poskytne predstaviteľom NATO diplomatický status. „V. Putin rozumel, čo sme podpísali. Dohoda sa týka technického personálu, ktorý sa bude zaoberať likvidáciou streliva na úložiskách. Srbsko má povinnosť zostávať mimo vojenských spoločenstiev,“ povedal T. Nikolič.

Prezidenti posúdili aj možnosti vzájomnej vojensko-technickej spolupráce a dodávky srbskej poľnohospodárskej produkcie do Ruska. T. Nikolič v rozhovoroch s V. Putinom vyslovil myšlienku o príchode srbských spoločností na strojárenský trh Ruska, ktoré by mohli zaujať miesto iných krajín, najmä Turecka.

Po rokovaniach svojho prezidenta v Moskve si Srbsko pripomínalo 24. marca najsmutnejšie výročie svojich novodobých dejín, a to začiatok „humanitárneho“ bombardovania vojskami NATO, ku ktorému prispelo svojím ústretovým postojom aj Slovensko. Nesúhlas s dohodou o spolupráci s NATO prejavili srbskí občania už koncom februára a neskôr pokračovali masové desaťtisícové demonštrácie v Belehrade, Novom Sade, Niši, Valjeve a ďalších mestách.

Ivan LUŽÁK

O matičnej práci s predsedníčkou MO MS v Rybníku D. TRŇANOVOU

O neobyčajnosti obyčajného odboru

Na Slovensku pôsobí okolo päťsto miestnych odborov Matice slovenskej. Patrí medzi ne aj Miestny odbor Matice slovenskej v Rybníku, obci v Levickom okrese, s počtom takmer tisícpäťsto obyvateľov. Pracuje od svojho oživotvorenia v roku 1991, ale organizácia Matice slovenskej tu bola aj predtým – dokonca v sedemdesiatych rokoch minulého storočia. S predsedníčkou Ing. Danielou TRŇANOVOU sa však rozprávame o súčasnosti, o činnosti, o práci a perspektívach matičnej práce, ale aj o palete akcií a podujatí, ktoré odbor Matice ponúka nielen obyvateľom Rybníka a okolia, ale i celého Slovenska, ba dokonca aj zahraničia.

Zhováral sa Viliam KOMORA – Foto: archív autora

● Ak by ste sa ohliadli na ostatné roky činnosti vášho MO MS, čo by ste zvýraznili?

Matičný odbor v Rybníku si za hlavnú úlohu predsavzal zvyšovať národné povedomie našich spoluobčanov. Prostredníctvom výstav, besied, propagácie kultúrneho dedičstva rozvíjame u obyvateľov obce i širšieho okolia záujem o históriu. Chceme dosiahnuť, aby sa o naše dejiny viac zaujímala aj školopovinná mládež a aby na to orientovala svoje aktivity. Prostredníctvom návštev na miesta úzko spojené s históriou sa usilujeme priblížiť verejnosti význam udalostí a pripomínania si výročí našich osobností.

V roku 2010 sme mali stoštyridsaťšesť členov, v súčasnosti je ich stošesťdesiatštyri; pribúdajú nám aj členovia z okolitých obcí Tlmače, Nová Dedina, Podlužany a dokonca aj z Levíc. Z hľadiska veku máme tridsaťjeden detí a študentov, deväťdesiatdva členov v produktívnom veku a štyridsaťjeden dôchodcov. Na príprave podujatí a aktivít sa aktívne podieľajú členky výboru MO MS, ktorý pracuje v zostave Blažena Švecová, Anna Uhnáková, Ing. Erika Brezánska, Karin Chlebová a Ing. Izabela Havranová.

● Čo by ste vyzdvihli zo spolupráce s inými matičiarmi?

Výbor a členovia nášho odboru sa pravidelne zúčastňujú na podujatiach okolitých matičiarskych organizácií, ako sú Veľkonočné tvorivé dielne v Novom Tekove, Memoriál Márie Švolíkovej v Kozárovciach, Batôžková zábava v Želiezovciach, folklórny festival v Šahách s názvom Hontianskou župou pieseň znie, Matičné plesy v Leviciach a Matičný deň v Horši. Úzko spolupracujeme s Domom Matice slovenskej v Leviciach a MO MS v Leviciach najmä pri organizovaní besied a spomienkových podujatí.

Na pozvanie nášho družobného MO MS zo Záhorskej Bystrice sme sa zúčastnili na slávnostnej akadémii v Devínskej Novej Vsi. Spevácky zbor Bystričan, ktorý pôsobí pod MO MS Záhorská Bystrica, navštívil recipročne našu obec a vystúpil v programe v rámci osláv minuloročného Vinobrania. Bystričanov zaujal náš Ľudový dom, ako aj Kostol Najsvätejšej Trojice, kde si zaspievali ľudové i sakrálne piesne. Bystričan sa zúčastnil aj na našom fašiangovom sprievode a jeho repertoár bol zaujímavým spestrením programu. Radi by sme podobne vzájomne obohacujúco spolupracovali aj s inými odbormi matičiarov na Slovensku. Pravdaže viem, že vysoké náklady na dopravu túto spoluprácu limitujú, no ako sa hovorí, „kde je vôľa, tam je cesta“.

● Hovorili ste o hlavnom zameraní vašej činnosti – o pripomínaní si významných osobností slovenského národa a dôležitých míľnikov našich dejín. Aké sú konkrétne výstupy tejto ideovej orientácie?

Pýchou našej obce je Ľudový dom. Prichádzajú sem nielen domáci, ale aj návštevníci zo širokého okolia, ba i zo zahraničia, ktorí oceňujú zameranie našej činnosti na zachovanie kultúrneho dedičstva, čo možno vidieť aj v tomto objekte. V roku 2010 sa v Ľudovom dome na Teplici nakrúcal dokument pre STV pod názvom Tekovská svadba. Nezabúdame ani na významné osobnosti. V roku

Predsedníčka MO MS v Rybníku D. TRŇANOVÁ na spomienkovej slávnosti.

dvojstého výročia narodenia Ľudovíta Štúra – jednej z najvýznamnejších osobností obrodeneckých snáh, humanistických ideálov, národného sebaurčenia a jazykovej svojbytnosti, sme sa opätovne zúčastnili na Národných slávnostiach na Devíne. Osobnosť Ľudovíta Štúra sme si pripomenuli začiatkom roka 2015 na Novoročnom stretnutí. V tomto roku sme si pripomenuli Svetozára Hurbana Vajanského pri príležitosti nadchádzajúceho stého výročia jeho úmrtia. Z osobností nášho regiónu sme venovali pozornosť pamiatke Andreja Chudobu, vzácneho človeka, prozaika a básnika. Na jeho počesť sme pripravili malú spomienku spojenú s premietaním filmu Most na tú stranu, ktorého bol scenáristom. V pripomínaní si osobností a ich tvorby by sme radi pokračovali formou premietania filmov alebo filmových dokumentov ešte vo väčšom rozsahu. Chýbajú nám však na to vyhovujúce priestory.

Uplynulo už päť rokov odvtedy, ako si občania našej obce pripomenuli významnú osobnosť Štefana Moysesa. Pri príležitosti 935. výročia obce sme umiestnili pamätnú tabuľu tomuto zanietenému národovcovi. Je na nej text: Banskobystrický diecézny biskup, pedagóg, zakladateľ a prvý predseda Matice slovenskej navštívil našu obec v roku 1855 pri príležitosti vysvätenia kaplnky sv. Jozefa, o čom svedčí aj nápis na jej priečelí.

Slávnostnou akadémiou sme si pripomenuli sedemdesiate výročie ukončenia druhej svetovej vojny a oslobodenie okresu Levice, ktorá sa konala v Dome Matice slovenskej v Leviciach. Spomienka na maršala Rodiona Malinovského, ktorý velil oslobodzovacím jednotkám Červenej armády aj v tomto regióne, bola o to zaujímavejšia, že fotografie a informácie zo súkromia vojvodcu nám poskytla jeho dcéra, ktorá žije v Moskve. Vojnovej tematike i osobnosti Malinovského sa ešte budeme venovať na literárno-hudobnom stretnutí, ktoré sa uskutoční v jeseni tohto roka. Tiež sme sa spolupodieľali na výstave fotografií z Moskvy, ktorá sa uskutočnila v Nových Zámkoch a Leviciach. V máji 2014 sme sa pri príležitosti ukončenia obnovy pamätníka bojov Červenej armády na vrchu Vápnik a sedemdesiateho výročia skončenia druhej svetovej vojny v Európe zúčastnili na slávnostnom akte odhalenia tohto zrenovovaného monumentu. Pri príležitosti dvadsiateho tretieho výročia Deklarácie Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky sme sa zúčastnili a podieľali na príprave okresnej Vatry zvrchovanosti, ktorá sa potom rozhorela na Levickom hrade. Aj v tomto roku plánujeme organizovať toto stretnutie, no so širším záberom. Radi by sme pozvali matičiarov z celého Nitrianskeho kraja, aby prišli na Levický hrad v tradičných krojoch. Predpokladám, že stretnutie milovníkov tradičnej kultúry, spojené s Vatrou zvrchovanosti, by mohlo byť veľmi zaujímavé.

● Spomenuli ste, že máte záujem sprítomňovať matičné tradície medzi mladými. Ako si to predstavujete?

Naším cieľom je pestovať v mládeži túžbu po poznaní národných dejín, kultúry a vzťah k národným tradíciám. Tieto zámery uskutočňujeme najmä vytváraním podmienok na všestranné vzdelávanie, podporou kultúrnych záujmov a záľub mládeže, rozvojom sociálnych kontaktov a zvyšovaním jej kultúry pre plnohodnotný spoločenský život. Tradičným podujatím nášho odboru je Športovo-zábavné popoludnie pre deti i dospelých s názvom Hurá prázdniny, kde sa venujeme spoznávaniu liečivých rastlín, tvorivej činnosti, športu, maľovaniu na tvár, základom prvej pomoci, maľovaniu na kamene a pod. Každoročne pripravujeme pre deti, rodičov a starých rodičov vianočné a veľkonočné tvorivé dielne, kde sa spoločne učíme nové techniky zhotovovania výrobkov, ako sú: patchworkovanie, aranžovanie, servítkovanie, pletenie z papiera, maľovanie, vyšívanie, pletenie a iné. Na konci roka pripravujeme vianočný betlehem, ktorý býval umiestnený vo vestibule kultúrneho domu, naposledy sme sa ho odvážili vystaviť priamo v obci na verejnom priestranstve.

● Jednou z úloh Matice slovenskej je aj rozvoj vlastenectva. Váš

Ing. Daniela TRŇANOVÁ.

matičný odbor nezostal pritom len pri proklamáciách. Môžete uviesť konkrétne podujatia, ktoré v tomto smere pripravujete?

Jednou z hlavných aktivít nášho MO je organizovanie poznávacích zájazdov na Slovensku, ale i mimo našej vlasti, ďalej sú to menej i viac náročné turistické vychádzky a trasy a spoznávanie historických miest. V okolí obce sú to pravidelné vychádzky na Krivín a k Domcu. Každoročne sa zúčastňujeme na Národnom výstupe na Sitno, každé dva roky na Národnom výstupe na Kriváň, absolvovali sme i výstup na Rysy či celodennú turistiku Nitra – Zobor – Dražovce. Nepriaznivé počasie nám neumožnilo zdolať Slavkovský štít, a tak sme sa vybrali po tatranských chatách. V rámci spoznávania Slovenska sme uskutočnili dvojdňové zájazdy do Vysokých Tatier, na Štrbské pleso, do Ždiaru, na Goralské folklórne slávnosti, v Čiernom Balogu sme navštívili Lesnícky skanzen Vydrovo a Čiernohronskú železničku, zastavili sme sa aj v Nemeckej pri pamätníku a v expozícii tamojšieho múzea. Tri dni sme strávili v stovežatej Prahe s bohatým programom – Národné technické múzeum, Krížikova fontána, Hradčany, Václavské a Staromestské námestie... Dva dni sme pobudli v maďarskom historickom meste Eger, kde nás zaujali Múzeum marcipánu, mestský hrad, ako aj najväčší minaret v Európe. Večer sme zašli do Údolia krásnych žien na degustáciu vín. V minulom roku sme uskutočnili výstup na vrchol Kékes v maďarskom pohorí Mátra. Na jeseň tohto roku organizujeme trojdňový výlet na Južnú Moravu, navštívime Valtice, Mikulov a Lednice.

● Vidno, že sa neobmedzujete len na Slovensku, ale smerujete aj do okolitých štátov. Nie sú to iba zvyčajné „turistiky“, ale usilujete sa pripravovať tie zájazdy aj na odbornej báze a s poznávacím efektom, najmä pre mládež a študentov. Čo by ste z nich zvýraznili?

V rámci jednodňových zájazdov sme navštívili Bradlo a Košariská, Topoľčianky, Bratislavu. Nočná prehliadka historickej knižnice Apponyiovského kaštieľa Oponice bola naozaj výnimočná atmosférou, ako aj zaujímavým výkladom. V rámci koncoročného stretnutia matičiarov sme v minulých rokoch navštívili kaštieľ Kráľovičova v Hokovciach, kde sme sa spoločne za veselého spevu so sprievodom harmoniky zabavili. Každoročne sa zúčastňujeme na folklórnych slávnostiach a festivaloch, ako sú Tekov tancuje a spieva v Starom Tekove, Hontianska paráda v Hrušove, Národné matičné slávnosti v Martine a Tlmačská grámora.

Zaujímavé prednášky sme absolvovali v Dome kultúry. Prof. PhDr. Jozef Bátora sa v nich venoval archeologickému výskumu opevnenej osady zo staršej bronzovej doby v Rybníku. O Veľkej Morave a kráľovi Svätoplukovi nám zaujímavo rozprávala doc. Dr. Zora Lazarová. Pútavou bola aj prednáška o regionálnej histórii, kde zaujal svojimi poznatkami a príbehmi historik a publicista Pavel Dvořák.

Aktívne spolupracujeme aj s pedagógmi a so žiakmi základnej školy, združujeme priaznivcov slovenskej i svetovej literatúry. V rámci Mesiaca knihy v spolupráci s obecnou knižnicou a so základnou školou pripravujeme pre deti čitateľské súťaže, ako napríklad čítanie povestí autorov z nášho regiónu – Andreja Chudobu, Jozefa Melichera, i čítanie rozprávok svetových autorov. Navštevujeme divadelné predstavenia v Leviciach, Nitre i vo Zvolene.

V minulom roku sme uskutočnili Novoročné stretnutie matičiarov a ľudí dobrej vôle, spojené s Pagáčovou parádou. Šikovné rybnícke gazdinky tu prezentovali svoje pekárske umenie, pagáče rôznych druhov a chutí. Tohto roku sme začiatok roka oslávili Novoročným koncertom kapely Decórum v Kostole Najsvätejšej Trojice v Rybníku. Ples ľudí dobrej vôle, ktorý sme vlani organizovali spolu s komunitou Rusov a Ukrajincov na Slovensku, bol veľmi zaujímavým podujatím. Medzi naše nosné podujatia začiatkom roka patria Fašiangy a pochovávanie basy, kde organizujeme sprievod masiek. Táto akcia sa teší veľkému záujmu a má mnoho divákov. Na jar a v jeseni sa zapájame do upratovania obce, skrášľujeme okolie sakrálnych pamiatok a Ľudového domu. Katarínska zábava je už tiež tradíciou, v minulom roku bola aj s cimbalovou muzikou. Na tento rok máme pre našich priaznivcov pripravené prekvapenie. Desiaty ročník našej Katarínskej zábavy navštívi veľmi žiadaný hudobný hosť, ktorý aktuálne patrí medzi špičku slovenskej ľudovej scény.

● Slávnosti vinobrania v Rybníku sú tiež vyhľadávaným podujatím...

Sú stále populárnejšie. A aj my matičiari sa zapájame počas nich do prezentácie ľudovej kultúry. Náš Čilejkársky stánok navštevujú mnohí záujemcovia. V miniexpozícii ľudovej architektúry sa návštevníci majú možnosť zoznámiť s typickými prvkami ľudovej kultúry z našej obce, posedieť si u nás, podiskutovať, ochutnať rybnícke špeciality. Počas roka venujeme čas a energiu aj obnove krojov, zbierame od darcov rôzne tradičné predmety, ktoré súviseli so životom našich predkov, aby sme ich mohli pri vhodnej príležitosti vystaviť na verejnosti.

● A nakoniec zvyčajné: A čo za to? Aká je reflexia vášho úsilia, aké ocenenie sa vám dostáva za vašu prácu?

Teší nás a je to aj najväčšia odmena, že nám zachovávajú priazeň nielen naši členovia, ale i sympatizanti, ktorí sa radi a aktívne zúčastňujú na nami pripravovaných podujatiach. A ak máte na mysli „svetskú slávu“, v roku 2011 nás ocenil riaditeľ Domu Matice slovenskej v Leviciach za výbornú činnosť a aktivitu pri plnení programu Matice slovenskej. V roku 2012 našu dlhoročnú a aktívnu prácu ocenila Krajská rada Matice slovenskej Nitrianskeho kraja za rozvoj národného povedomia v Nitrianskom kraji. V roku 2015 som získala ocenenie Matice slovenskej pri príležitosti Roku Ľudovíta Štúra ako predsedníčka nášho MO MS Rybník. To si mimoriadne vážim. Motivuje ma do ďalšej práce. Pri príležitosti 940. výročia obce Rybník nášmu MO MS vlani udelil Ďakovný list starosta obce za zásluhy o jej rozvoj.

REPORTÁŽ

Slovenskí pedagógovia v zahraničí majú do pôvodnej vlasti otvorené dvere

Čaro návratov do krajiny predkov

Text a foto: Martin JADRANSKÝ

Je sychravý koniec apríla. Na okná budovy úradu Žilinského samosprávneho kraja bubnuje hustý dážď a vestibul sa plní pomerne veľkou skupinou ľudí. Vidno, teší ich, že sú v teple a v suchu, očividne ich však hreje aj niečo silnejšie...

Sú to krajania z Maďarska i z Česka, najmä však z rovín srbskej Vojvodiny. Viac ako pol stovka pedagógov i študentov slovakistiky z Báčskej Palanky, Kulpína, Kovačice, Hložian, Nového Sadu a ďalších zdanlivo vzdialených miest a mestečiek, ktorí prišli na piaty ročník odborného seminára pre učiteľov slovenského jazyka, literatúry, dejepisu a občianskej náuky zo zahraničia. Hreje ich pocit z návratu do krajiny predkov.

Viacerí atmosféru poznajú, nie sú tu prvý raz. Trebárs Svetlana Zolňanová z Nového Sadu, aktívne pôsobiaca aj v Národnostnej rade slovenskej národnej menšiny: „Teším sa na bohatý program a verím, že sa opäť posunieme ďalej..." Posunuli sa, veď pozývajúci Žilinský samosprávny kraj pripravil pre nich bohatý odborný a spoločenský program na takmer štyri dni. Spoznali napríklad Slovenský orloj v Starej Bystrici, tajomné zákutia Oravského hradu, Slovenské komorné divadlo v Martine a či rázovitú Terchovú. Bol čas aj na pripomenutie si ľudovej kultúry, presahu literatúry do filmu... V sérii seminárov – a najmä v dušiach aj mysliach krajanov – zanechala výraznú tvorivú stopu aj Matica slovenská. Na odbornom seminári venovanom histórii, literatúre a inštitúciám ovplyvňujúcim vývoj Slovenska o novom smerovaní Matice a pomoci pre Slovákov žijúcich v zahraničí hovoril jej správca Maroš Smolec, o etnogenéze Slovákov Peter Mulík z Historického ústavu MS, o viacerých edíciách matičného vydavateľstva a krajanskom magazíne Slovensko jeho šéfredaktor Igor Válek.

Terchová je príťažlivá v každom ročnom období.

Krajania pod Oravským hradom.

■ SPLÁCANIE DLHU

Po piatich rokoch je miesto na bilancovanie. Čo bolo na začiatku tohto cyklického stretávania sa našich krajanov, pedagógov s vlasťou? Odpovedá riaditeľ župného úradu Pavol Holeštiak, pôvodca myšlienky a odborník na krajanskú problematiku, autor viacerých kníh, ktorý založil aj predmet Krajanské médiá v zahraničí na Katolíckej univerzite v Ružomberku, kde ho aj prednášal.

„Samosprávne kraje majú v kompetencii aj oblasť stredného školstva... Chceli sme ísť ďalej, prepájať viaceré oblasti kompetencií, pomôcť aktívnemu kultúrnemu turizmu. Išlo nám o istú symbiózu školstva s kultúrnym turizmom. Z našich piatich historických regiónov sa vydalo do sveta v rôznych obdobiach veľa našich predkov a proces neustal ani dnes. Neboli to len kysucký drotári, liptovskí murári, oravskí roľníci, turčianski olejkári a terchovskí muzikanti, ale neraz najmä hospodársky, sociálny i národný útlak vyhnal mnohých statočných ľudí mimo rodného Slovenska. Nestratili sa, mnohým sa začalo dariť a ostali, hoci drvivá väčšina mala v pláne vrátiť sa do vlasti. Osudy zažili na vlastnej koži rôzne, viacerí preslávili svoju pôvodnú domovinu. Aj takouto cestou splácame dlh krajanom a zároveň nadväzujeme užitočnú obojstrannú spoluprácu v kultúre, školstve aj cestovnom ruchu. Vzájomné obohacovanie môže prispieť k poznávaniu sa, pomoci, inšpirovaniu a azda aj pochváleniu sa úspechmi. Navyše rečová bariéra je prakticky nulová, všetci dobre a či veľmi dobre ovládajú slovenčinu. Možno si dostatočne doma ani neuvedomujeme, že nie je všetko také zlé, negatívne. Viacerí krajanskí učitelia, aktivisti boli milo prekvapení, ako sa v našej župe za niekoľko ostatných rokov stavia, rekonštruujú sa budovy, rodinné domy, cesty, pamiatky, skrátka cítiť progres. To všetko umocňuje krásna príroda, zlepšujúce sa služby, bohatá kultúrna ponuka s historickými i prírodnými jedinečnosťami. Stačí len otvoriť srdce a oči. Slováci zo Srbska, z Maďarska a z Česka to počas týchto niekoľkých dní u nás dokázali a ich spätná väzba nás teší i zaväzuje."

■ PRÍNOS PODUJATIA

„Využili sme dobré kontakty medzi krajanmi najmä v okolitých krajinách, kde sa slovenčina ešte vyučuje v školách – či už ako povinný alebo nepovinný predmet," pokračuje Pavol Holeštiak. „Napokon, ruku na srdce, slovenskí krajania v zahraničí sa prejavujú neraz ako najlepší vyslanci Slovenska! Nebolo by dobré správať sa k nim nevšímavo, formálne a či macošsky. Zaslúžia si našu pozornosť! V neposlednom rade ide o už naznačenú propagáciu kultúrneho turizmu, keďže viacerí sa radi vracajú s rodinami na dovolenky, návštevy aj výlety. Nadviazali sme na viaceré infocesty pre zahraničných novinárov, na základe ktorých propagovali vo svojich médiách naše krásy. Vo viacerých prípadoch išlo o slovenské krajanské časopisy, rozhlasové i televízne vysielania. Takéto ohlasy pomáhajú aj podnikateľom v cestovnom ruchu... Potešili nás pochvalné ocenenia zo strany Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí alebo Svetového združenia Slovákov v zahraničí, hoci neboli naším hlavným cieľom."

■ SLOVÁ A SKUTKY

Odhodlané a presvedčivé slová a za nimi akčná samospráva a región, ktorý napĺňa deklarovanú spoluprácu konkrétnymi skutkami. Organizátori vydareného seminára – a či vlastne seminárov – tak v priebehu predchádzajúcej päťročnice vo viacerých rovinách napĺňajú prínosným obsahom širokospektrálne podujatie každoročne; už dnes rozmýšľajú nad jeho pokračovaním. Usilujú sa vždy priniesť niečo nové, zlepšiť predchádzajúce a dosiahnuté na základe skúseností. Majú v talóne zaujímavých ľudí s prednáškami, ale aj (pre krajanov) nové miesta v Žilinskom kraji, ktoré stojí za to ukázať. Nebudeme zabiehať do podrobností, iba prezradíme, že práve v tomto roku navštívené rodisko Juraja Jánošíka očarilo krajanov a aj organizátori tam vidia veľký potenciál. Uvidíme... Každopádne, s radosťou a so zadosťučinením treba konštatovať, že seminár sa vydaril a energiu vloženú do jeho prípravy aj priebehu erudovane pretavil do mnohých pozitív. Povedzme do posilnených pocitov spolupatričnosti a jednoty Slovákov, ktoré si viac ako päťdesiatka krajanov odváža. Síce za hranice Slovenska, ale medzi Slovákov.

Výstižnou bodkou za podujatím by mohli byť slová sympatického mladého profesora dejepisu a „úradujúceho riaditeľa" školy z vojvodinskej Padiny Miroslava Juricu: „Tento seminár bol na vysokom stupni, som veľmi rád, že som sa na ňom zúčastnil, a verím aj v jeho budúcnosť. Je dôležitá a potrebná!" Úprimné slová ako odozva neformálnych prístupov...

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

Tvorenie a používanie podôb ženských priezvisk v slovenčine je otázkou, ktorá sa s rôzne dlhými prestávkami vynára v slovenskej spoločnosti už od začiatku deväťdesiatych rokov a púta pozornosť nielen jazykovedcov, ale aj bežných používateľov jazyka. O takzvanom prechyľovaní, ktoré stojí aj v nadpise aktuálneho článku, sa v jazykovednej oblasti všeobecne hovorí vtedy, keď od pomenovania osôb mužského rodu rôznymi slovotvornými príponami tvoríme ženské pomenovania.

Prechyľovanie priezvisk

Takto v slovenčine každodenne používame slovo učiteľka, odvodené od mužského tvaru učiteľ, dedinčanka od dedinčan, svedkyňa od svedok a podobne. Do okruhu prechyľovania však prirodzene patrí aj tvorenie ženských priezvisk z podoby mužských priezvisk. Prechýlené ženské formy tohto typu pomenovaní sa v spisovnej slovenčine tvoria slovotvornou príponou -ová, napríklad Novák – Nováková, Škultéty – Škultétyová, Kozák – Kozáková, alebo príponou -á, ak má východiskové mužské priezvisko tvar prídavného mena, napríklad Inovecký – Inovecká, Jesenský – Jesenská, Vyšný – Vyšná.

Prechyľovanie priezvisk má nemálo aktívne sa prejavujúcich odporcov aj zástancov, pričom obe tieto skupiny dokážu svoj postoj podložiť racionálnymi argumentmi. Nie je ničím výnimočným, že Slovenky dlhodobo žijúce v krajinách, ktorých úradný jazyk nepozná prechyľovanie, žiadajú o možnosť používať tvar priezviska neupravený do ženskej podoby. Ak totiž ženské priezvisko formálne nesúhlasí s priezviskom manžela, vzniká v oficiálnom komunikačnom prostredí množstvo praktických a neraz aj komických nedorozumení a nejasností.

Na druhej strane je však prechyľovanie priezvisk nielen prirodzenou súčasťou slovenčiny, ale aj kultúrneho vývoja a mentálnej podstaty spoločenstva vnímajúceho slovenčinu ako svoj materinský jazyk. V našom type jazyka sa prejavuje zhoda gramatických kategórií podmetu a prísudku, a preto by potenciálna výpoveď: ,,Adamec prišla na poradu neskoro," zrejme zapôsobila na Slováka rušivo. Nepochybujeme o tom, že pre opísaný komunikačný problém by bolo možné nájsť aj vhodné jazykové riešenia. Jedným z nich je uvádzanie ženského krstného mena s neprechýlenou podobou priezviska, teda: ,,Jana Adamec prišla na poradu neskoro," alebo spájanie neprechýleného tvaru priezviska označujúceho ženu so sprievodnými výrazmi, napríklad: ,,Pani/inžinierka Adamec prišla na poradu neskoro." Tieto prvky sú schopné priamo poukázať na to, že nositeľom, či skôr nositeľkou deja je osoba ženského pohlavia. Zásadnou otázkou je však to, či by sa navrhnuté riešenia aj skutočne dokázali udomácniť v jazykových prejavoch a povedomí tých, ktorých každodenné vyjadrovacie potreby má slovenčina napĺňať.

Pri narodení dievčaťa sa do jeho krstného listu zapíše prechýlená podoba priezviska, na používaní ktorého sa dohodli rodičia. Inak to môže byť v prípade ženského priezviska osoby neslovenskej národnosti. Oficiálne podmienky možností žien používať neprechýlenú podobu priezviska sú stanovené v konkrétnych právnych dokumentoch, a to v Zákone o matrikách a v Zákone o mene a priezvisku.

Natália KOLENČÍKOVÁ,
Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB

BESEDNICA

Ščedrin by sa čudoval

Všetci poznáme starú ľudovú riekanku, ako myšička rozdávala kašičku. Tomu dala na lyžičku, hentomu na lopárik, komusi do korýtka... no a tomu poslednému sa už nič neušlo. Tak nejako je to aj v živote ľudí, vždy musí byť niekto pri rozdeľovaní posledný. Aj v civilizovanej spoločnosti ešte stále platia zákony ostrých lakťov, dlhých rúk a vycerených zubov. Prežili sme už mnoho vlád a koalícií, takže každý máme s tým nejaké skúsenosti. Tentoraz už pri zostavovaní programového vyhlásenia vlády vidno príliš veľa takých, čo chcú byť pri jeho zrode. Ešte prezident nevymenoval nový kabinet a už sme počuli, kto bude sedieť v prvom rade pri rozdeľovaní spoločného koláča. Vlastne aj pri jeho porciovaní. O svoje nároky sa neodbytne hlásili učitelia, zdravotné sestry, sudcovia, lekári, podnikatelia...Tvária sa sebaisto, akoby boli nenahraditeľní. No a od nás ostatných sa chce, aby sme učiteľom nepripomínali, že aj oni majú časť viny na obrovskom množstve ľudí s neukončeným základným vzdelaním, že za celých deväť rokov na základných školách nevyvolali v žiakoch záujem o vyššie vzdelanie, no ani o výučný list. Zabudnúť by sme mali na to, ako zdravotné sestry opúšťali svojich pacientov, „chorľaveli" a dávali výpovede. Teraz chcú naspäť svoje miesto a vyššie platy. O sudcoch je už únavné rozpisovať sa a podnikatelia sa tvária, akoby im Duch Svätý zosadol na plecia a radil im, ako sa majú správať k svojmu blížnemu. Ani slovo však o tom, koľko už vyfabrikovali mizerných dôchodkov, keď riadne neodvádzali dane a odvody do poisťovní za svojich zamestnancov a bežne ich vyplácali „kešom". Ich zamestnávateľské a podnikateľské zväzy sa však tvária, akoby o niečom takom nikdy nepočuli a nikdy nič nevideli. Každé z týchto zoskupení chce však pre seba získať čo najviac bez ohľadu na to, či niečo ostane aj pre ostatných. Okrem dlhých rúk a ostrých lakťov vycerujú už aj zuby, aby sa im ušli tie najväčšie a najšťavnatejšie kúsky. Akoby im radil Saltykov-Ščedrin, keď kedysi dávno napísal: „Ekonomika je jeden obrovský koláč, z ktorého treba odhrýzať najväčšie kusy, aby si sa nasýtil. Treba z neho ujedať hneď a čo najviac, aj keby ti to malo črevá potrhať, zajtra už takú príležitosť nemusíš mať. Čo na tom, že ostatným sa ujde iba krupica a omrvinky..."

Žijeme v civilizovanejšom svete, ako žil Saltykov-Ščedrin, no s tou spravodlivosťou pri rozdeľovaní sa veľa nezmenilo. Azda len toľko, že už aj tá krupica nie je pre každého rovnako dostupná. Nikoho v tých zoskupeniach, vo zväzoch, v odboroch a v združeniach sme však nepočuli povedať, čo oni urobia preto, aby to lepšie fungovalo v ich rezortoch. Stále počúvame iba o ich platoch a peniazoch, to ostatné sú už iba „kudrlinky", ktorými obaľujú svoje chúťky a nároky. Veľmi rád by som videl, ako by sa zatvárili, ak by pred nich predstúpil prezident alebo premiér a povedal im na rovinu to, čo povedal Kennedy pri svojej inaugurácii: „Nepýtajte sa, čo môže urobiť vlasť pre vás, ale čo urobíte vy pre ňu." Tvár by sa im veľmi rýchlo zmenila na grimasu. Asi takú, ako keby ste v ich spoločnosti začali tvrdiť, že aj minimálna mzda a mizerné dôchodky by mali byť prioritou tejto vlády. Ľudovít Kaník to povedal za všetkých – zo súčasných štyristopäť eur si už nijaký podnikateľ nedokáže zaplatiť ani pastiera kôz... Podnikatelia mu zatlieskali. Akoby sme mali na Slovensku toľko pastierov kôz, že nemôžu preto spávať. Každého však zaujíma iba obsah vlastnej peňaženky, preto sa tak úporne usilujú dostať k tvorbe programového vyhlásenia. Navzájom sa pozorujú, kontrolujú aj podozrievajú, len aby ich nikto nepredbehol o niekoľko riadkov...

Programové vyhlásenie vlády je dokument, ktorý sa robí pod nátlakom, už pri jeho zrode každý naťahuje ruky a vyceruje zuby. Každý chce svoje, a to hneď, dokonca i so spiatočnou platnosťou. Obávam sa, že niekto sa ulakomí aj na tie omrvinky. Prečo tá obava? No v živej pamäti ešte máme, ako to dopadlo s poslednou potravinovou pomocou pre tých najchudobnejších. Aj na tú sa vtedy niekto ulakomil.

Rudolf SLEZÁK

NA MARGO

Dokumenty o nelegálnom vyhýbaní sa plateniu daní, tzv. Panama Papers, dostali aj konkrétnu tvár. V Európe je jediným priamo menovaným najvyšším ústavným činiteľom v tejto afére ukrajinský prezident Petro Porošenko. V jeho tíme poradcov pre ekonomickú obnovu štátu sú aj dvaja členovia bývalých slovenských vlád. S čím sa majú v Ukrajine popasovať?

Ukrajincov drvia dlhy a chudoba

Výpočet je neľahký, podľa českých oficiálnych údajov klesol vlani ukrajinský HDP reálne o pätnásť percent a počet obyvateľstva o stosedemdesiattisíc. Pokiaľ ide o EÚ, smerovali Ukrajinci najmä do Česka a Nemecka. Oficiálne údaje už nezaratúvajú dva milióny obyvateľov Krymu a Sevastopoľa. K prvému aprílu 2015 tak mala Ukrajina 42,7 milióna obyvateľov. Podľa údajov v denníku Pravda v apríli 2016 už iba štyridsať miliónov. Pri rozpade ZSSR mala Ukrajina päťdesiatdva miliónov obyvateľov. Pri zmene režimu v roku 2014 ich bolo štyridsaťšesť miliónov.

Štátny rozpočet je v posledných rokoch trvalo deficitný o desiatky miliárd hrivien. Devízové zásoby sú teraz najnižšie za posledných desať rokov – 7,5 miliardy US dolára; zadlženosť dosahuje takmer desaťnásobok – 70 miliárd US dolárov. Kurz hrivny bol začiatkom mája tohto roka 28,8 hrivny za jedno euro. Jedna hrivna mala teda hodnotu tri centy. Podľa českých Lidových novin z konca apríla 2016 „milióny Ukrajincov drvia dlhy a chudoba“. Hrivna v roku 2014 stratila päťdesiat percent hodnoty a v roku 2015 z toho ďalších päťdesiat percent. Od Majdanu schudobneli Ukrajinci trojnásobne. Niektoré kategórie občanov sa blížia k hranici, za ktorou je hlad, citujú české LN ukrajinský časopis. Podľa webu Podporte Ukrajinu – Support Ukrajina ceny v reštauráciách v Ľvove sú na naše pomery bežné, ale pre Ukrajincov astronomické.

Problémy sú nielen s oficiálnymi údajmi, ale aj s tvorbou štátneho rozpočtu, teda s reálnosťou jeho čísiel a nereálnosťou dosiahnuť konsolidačný rozpočet obnovy v roku 2017. Slovenskí poradcovia prezidenta a ministra financií a ekonomiky s tým nepretržite zápasia najmä pri priechodnosti vládnych návrhov; problémom je parlament – Verchovna rada. SNN na začiatku krízy v roku 2014 citovali údaje izraelskej rozviedky, že na obnovu Ukrajiny bude treba okolo sto miliárd US dolárov. Dnes podľa oficiálnych údajov len na roky 2014 – 2015 bolo nevyhnutných 35 miliárd US dolárov a štátny rozpočet ráta s deficitom vo výške 35 percent ročného HDP. Podľa pesimistických odhadov zahraničných expertov Ukrajina sa takto blíži k tomu, čo sa nazýva „bezodný suď“, teda k neschopnosti splatiť svoje dlhy.

Veľkým problémom je získať úvery, pretože oficiálna úroková miera je na hranici tridsať percent a viac. Za takejto situácie je podľa očitých svedkov korupcia neraz životnou nevyhnutnosťou. Práve tak nevyhnutnosť je mať vedľajšie príjmy aj pre tých, ktorí oficiálne majú zamestnanie alebo dôchodok. Tie totiž nestačia na pokrytie bežných výdavkov a zabezpečenie základných potravín. Ľudia musia hľadať spôsoby, ako sa ochrániť pred hladom. Podľa LN v Ukrajine okolo sedem miliónov ľudí žije v chudobe, teda má menej ako dva doláre na deň.

Dušan D. KERNÝ

Strana Frauke Petryovej deklaruje, že islam odporuje nemeckej ústave

Klaus prikladá pod hrnce politiky

Dušan D. KERNÝ – Foto:zeit.de

V príjemnom juhonemeckom meste automobilov – v Štuttgarte – sa konal najpozoruhodnejší zjazd politickej strany v Nemecku za posledné desaťročia. Zišli sa tu dve tisícky delegátov vyhranene protiislamskej strany Alternatíva pre Nemecko – Alternative für Deutschland (AfD).

Prvý prijatý program strany, ktorá vznikla pred tromi rokmi, je určený pre celonemecké parlamentné voľby. Je výrazne eurokritický – kritický voči spoločnej mene euro, proti EÚ, je kritický voči islamu aj voči kontrolám na hraniciach, ktoré zavinil príliev migrantov. Podľa vedenia strany európska integrácia ide zlým smerom, treba začať odznova a odmietnuť tak maastrichtskú, ako aj lisabonskú zmluvu o európskej integrácii. Je to postoj, ktorý doteraz i v čase, keď bol aktívnym politikom, zastával bývalý český prezident Václav Klaus.

■ BEZ MINARETOV

Podľa kritikov tej časti programu, ktorá sa týka islamu, Alternatíva pre Nemecko už opustila pôdu nemeckej ústavy a ústavnosti. Podľa podpredsedu strany Alexandra Gaulanda je to však neoprávnený útok na stranu, pretože program nie je namierený proti moslimom ako jednotlivcom, ale proti politickému islamu, proti zásadám islamskej šaríe. Strana tiež nie je proti modlitebniam moslimov, ale je proti minaretom a proti výzvam moslimských muezínov v nich, lebo „moslim v Nemecku sa pri náboženských úkonoch, modlitbách, dodržiavaní svojej viery môže zaobísť aj bez minaretov. Islam nikdy nehral v nemeckých kultúrnych dejinách nijakú úlohu“. Podľa predsedníčky strany Frauke Petryovej naopak islam odporuje nemeckej ústave.

Strana už v tomto roku v troch nemeckých krajinských parlamentoch získala výrazné percento voličov. Spoluzakladateľka strany, neúspešná podnikateľka, štyridsiatnička F. Petryová je novou tvárou nemeckej politickej scény. V saskom krajinskom parlamente je poslankyňa. Táto strana sa v marci v Sasku-Anhaltsku, malej východonemeckej spolkovej krajine, stala dokonca druhou najsilnejšou politickou stranou. Práve preto vyvoláva program strany mimoriadny záujem. A mnohí, nielen v Nemecku, sa pýtajú, akú môže mať pozíciu do roku 2017, keď budú celonemecké voľby do spolkového snemu, do bundestagu? V týchto voľbách bude zrejme znovu kandidovať Angela Merkelová, ktorá je desať rokov nielen nemeckou kancelárkou, ale aj jednou z najvplyvnejších európskych a medzinárodných politických postáv. Pre slovenskú verejnosť, zdá sa, je táto budúcnosť vzdialená. Ale mohlo a malo by nás zaujímať, čoho výrazom je vznik, činnosť a program strany AfD. Čo nám hovorí o zmene nálad v Nemecku – o tom, ako sa mení smer uvažovania nemeckej verejnosti. Nejde len o dve ženské tváre v nemeckej politike. Nejde len o dominujúcu Angelu Merkelovú a politickú novicku Frauke Petryovú, ktorá je zhodou okolností takisto z východného Nemecka. Ide o premenu nemeckých nálad a o to, ako skĺzavajú doprava a ako sa na to pozerá zahraničie a domáca scéna.

Priaznivci Alternatívy pre Nemecko demonštrujú v uliciach Štuttgartu.

■ ČESKÝ VPLYV

Je to po prvý raz, čo do nemeckej politiky či do predvolebných kampaní výrazne zasahuje český politik – exprezident Václav Klaus. Aktívne sa zúčastňoval na predvolebnej kampani tejto strany. Podľa F. Petryovej „pokiaľ ide o kritický postoj voči európskej integrácii, panuje medzi AfD a Václavom Klausom zhoda“. Ten odmietol démonizáciu novej nemeckej strany. Obhajoval jej právo na pôsobenie v demokratickej spoločnosti. Útoky proti AfD odmietol ako absurdné. Václav Klaus na štuttgartskom zjazde AfD zavrhol „zničujúcu politickú korektnosť“. Je to prvýkrát, keď medzinárodne známa česká politická osobnosť takto aktívne zasiahla do tvorby nemeckých politických názorov. Nikdy predtým nehral český politik takúto zreteľnú rolu a ešte k tomu na podporu strany, ktorá je v priamom politickom konflikte s vládnucimi stranami v Nemecku. Svedčí to aj o tom, akú vážnosť požíva Václav Klaus všeobecne v Nemecku. Je rešpektovaný nielen v radoch delegátov AfD. Je to zároveň po prvý raz, keď si český politik buduje rešpekt u značnej časti eurokritickej verejnosti na oboch stranách česko-nemeckej hranice. Jeho názory však nachádzajú ohlas aj na Slovensku. Kto pozná verejné vystúpenia známych mien zo slovenskej scény, vie, že voči „politickej korektnosti“ silnie aj u nás odmietavý postoj, ba je priamo odmietaná ako zničujúca.

■ PRÍNOS ALTERNATÍVY

Pre slovenskú verejnosť je zaujímavé, ako je Alternatíva pre Nemecko pomenovávaná. Časť českých médií ju označuje za „euroskeptickú a pravicovú stranu“. Takúto ohľaduplnosť, pokiaľ ide o politické pomery na Slovensku, prejavuje málokedy. V samotnom Nemecku program a spoluprácu so stranou AfD odmietli obe kresťansko-demokratické strany, ako aj sociálna demokracia; zelení ju však priamo označili za reakčnú stranu. Časť médií však tvrdí, že v samotnej strane sú tri prúdy – jeden je „moderný konzervativizmus“, druhý „zdravé vlastenectvo“ a tretí „dôsledná slobodomyseľnosť“. Podľa tohto netreba stranu AfD ani po prijatí spomínaného programu zatracovať, ale vziať za slovo najmä v tých častiach, kde tvrdí, že nie je islamofóbna a nie je proti cudzincom. Prevažná časť politikov a časť médií však jednoznačne konštatuje, že strana má vplyv na rastúce rozdelenie v nemeckej spoločnosti, a tým aj na vládnuce strany. Aj kancelárka Merkelová, pokiaľ ide o utečencov a migrantskú politiku, mení kurz. Sociálni demokrati si budú musieť rozmyslieť podporu utečencov, budú musieť odmietnuť politiku prijímania prisťahovalcov do nemeckého sociálneho systému. A tieto zmeny ukazujú, že AfD je vlastne ak nie vplyvná, tak svojimi postojmi účinná nemecká strana.

Podľa Nemcov sa Merkelovej aj bez lopaty darí Európu pochovať

S kožou hrocha aj chameleóna

Od našej spolupracovníčky v Nemecku Dariny VERGESOVEJ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Európa dokorán otvorila náruč migrantom – bez kontroly sem prichádzajú státisícové davy ľudí s inou kultúrou, s iným náboženstvom a s diametrálne odlišným pohľadom na život. Podľa oficiálnych správ sa v Nemecku nachádza vyše štyridsaťštyritisíc islamistov a vyše osemtisíc salafistov, ktorí presadzujú návrat k raným formám islamu. V samotnom Berlíne ich je okolo sedemsto. Okolo, lebo skutočný počet sa nedozvieme. O problém Európy je postarané!

Ak nepríde k zásadnej zmene prístupu k migrantom, strata identity je iba otázka času.

Nemecko žije s nimi na každom kroku. Je neustále konfrontované s deliktmi, ktoré páchajú. Je ich toľko, že polícia niekde ani nezasahuje, lebo jej chýbajú kapacity. Ak aj dajakých pri čine prichytí, nevie, koho zadržala. Strastiplnou cestou do Európy „prišli “ o pasy a osobné doklady. Smartfóny si však zachránili, nestratili...

■ S VOJNOU V BATOHU

Všetci svorne tvrdia, že utiekli pred vojnou. Tú však nenechali doma, vzali ju so sebou k nám do Európy. Masy rôznych, medzi sebou znepriatelených národnostných skupín sa bijú pred našimi dvermi. Nikto sa nepýtal Európanov, či chcú takýto prílev a či sú uzrozumení a vyrovnaní so stratou svojho zvyčajného prostredia. Domácim hrajú na city, hudú emocionálne noty. Oficiálna propaganda ukazuje obrazy utopeného moslimského chlapca a utekajúce ženy, ako si v rozvodnenom potoku navzájom podávajú deti. Vytrénovaní, bojaschopní mladí muži s navigáciou (GPS), ktoré

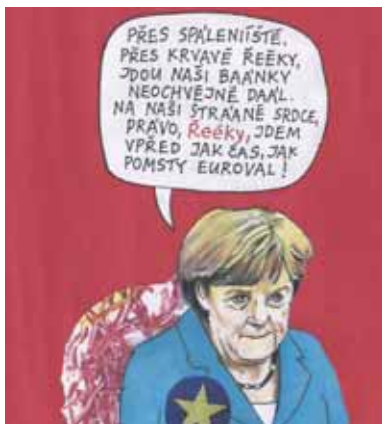

im presne ukážu, kde a ako majú ísť, ako sa dostať na vytúžené hranice a čo povedať, sú tabu, pre objektívy takmer neviditeľní.

■ DEMOGRAFICKÉ ZRETELE

Nemecká politika víta imigrantov najmä z demografických príčin. Zavčas sa nepostarala o prírastky obyvateľstva z vlastných radov. Nepodporovala mladé nemecké rodiny, povedzme aj cenovo dostupnými bytmi. Nebol dostatok detských škôlok a jaslí. V bývalej NDR, ironicky povedané, nebolo dostať trebárs banány, zato sa však štát postaral o to, aby bol dostatok škôlok a jaslí... Kto pozorne sleduje nemeckú oficiálnu politiku, neujde mu, že ešte stále podporuje globalizáciu a jej dieťa – multikultúru, o ktorej sa už dávno vie, že sa neosvedčila, zlyhala. Jej dôsledkom sú paralelné spoločnosti, vyúsťujúce do chaosu a nepokojov.

■ PESTRÁ REPUBLIKA

Zaujímavé je pozorovať, ako nemeckí politici vnímajú multikultúru a moslimov. Christian Wulff (CDU) vo funkcii spolkového prezidenta sa pri skladaní prezidentského sľubu 2. júla 2010 o Nemecku vyjadril ako o „našej pestrej republike Nemecko“. V prejave v Brémach pri príležitosti dvadsiateho výročia zjednotenia Nemecka 3. októbra 2010 dal islam na tú istú rovinu s kresťanstvom a ako súčasť Nemecka: „Kresťanstvo patrí bezpochyby k Nemecku. Judaizmus patrí tiež jednoznačne k Nemecku. To sú naše kresťansko-židovské dejiny. Ale medzitým patrí k Nemecku aj islam.“

Veľmi zaujímavý pohľad na islam má nemecká kancelárka Angela Merkelová. Na jednom stretnutí s občanmi v čase, keď vrcholila jej migrantov vítajúca rétorika, dostala otázku, či si nemyslí, že jej politika ohrozuje Nemecko a ako chce chrániť európsku kultúru. Jej odpoveď tiež bola, že islam patrí k Nemecku a Nemecko patrí k islamu. Vraj treba vstúpiť s islamom do dialógu, častejšie chodiť do kostola a pozerať sa tam na sväté obrázky a vyzvala Nemcov, aby neboli povýšenecki a arogantní!

■ ČRIEPKY ŽIVOTOPISU

Podivuhodné argumenty od európskej „panovníčky“ z bývalej NDR, neochvejnej bojovníčky proti rasizmu a semitizmu, dcéry evanjelického pastora a nositeľky najrozličnejších vyznamenaní a dvanástich doktorátov honoris causa. Jeden z nich aj od Univerzity Komenského v Bratislave v roku 2014. Angela Merkel(ová), rodená Kasner(ová), sa narodila v roku 1954 v Hamburgu. Krátko po jej narodení sa jej rodičia presťahovali do NDR. V tom čase utekali Nemci z východnej časti Nemecka do západnej časti. Kasnerovci išli opačným smerom...? Presťahovali sa do NDR.

V NDR bola Merkelová poprednou funkcionárkou FDJ (Freie Deutsche Jugend; mládežníckej organizácie, ako bolo naše SZM) pre agitáciu a propagandu. Patrila do železnej rezervy SED (Jednotná socialistická strana). Oproti iným mala osobitné výhody, študovala na akadémii pre verných strane. Mohla cestovať do zahraničia – či už do susednej Spolkovej republiky alebo inde v Európe i vo svete. Táto Merkelová je veru zaujímavá osoba.

Dom umenia/Kunsthalle Bratislava majú pričleniť pod Slovenskú národnú galériu

Kľukaté cesty výtvarnej inštitúcie

Alexander GOCZ – Foto: autor

Už od svojho vzniku pred dvomi rokmi má Dom umenia/Kunsthalle pomerne slušnú mediálnu odozvu. Jednak pre výstavy, čo je ostatne hlavný dôvod existencie tohto pomerne nového subjektu na slovenskej výtvarnej scéne, jednak pre rôzne názory na jeho fungovanie vo výtvarníckej obci, no a v ostatnom čase aj pre spory samotnej Kunsthalle so svojím zriaďovateľom – ministerstvom kultúry, a strešnou organizáciou Národným osvetovým centrom.

Činnosť Kunsthalle Bratislava zatiaľ prináša viac rozpakov ako umeleckých zážitkov.

Dianím okolo Domu umenia/Kunsthalle sa na stránkach našich novín venujeme v pravidelných intervaloch. Naposledy v súvislosti so zaujímavou výstavou Strach z neznámeho. Pár mesiacov predtým sa však článok týkal pretrvávajúcej nespokojnosti časti výtvarnej obce, ktorá sa nevie zmieriť s tým, že už roky zažité veľkorysé výstavné priestory v centre Bratislavy pripadli jedinému subjektu, ktorý nejaví podľa niektorých predstaviteľov výtvarníkov či fotografov prílišnú ochotu na spoluprácu.

■ KRÁTKE REZUMÉ

Dom umenia/Kunsthalle Bratislava bol založený v roku 2013 ako Slovenské centrum vizuálnych umení (SCVU). Organizačne je oddelením Národného osvetového centra (NOC), zriadeného Ministerstvom kultúry SR, a jeho generálnym partnerom je Tatra banka. Jeho vzniku predchádzala snaha skupiny výtvarníkov vedená Jurajom Čarným o vznik subjektu, ktorý by sa zaoberal najmä prezentovaním najnovších moderných trendov v slovenskom, ale aj v zahraničnom výtvarnom umení a ktorý by ich zároveň mapoval a vytváral ich databázu. Táto skupina, ostatnými výtvarníkmi označovaná často aj ako „neokonceptualisti“ , rokovala s viacerými ministrami kultúry. Najväčšie šance na úspech mali za ministra Františka Tótha, známeho napríklad zo snáh odpredať súkromnému subjektu Dom spisovateľov Budmerice; jeho zámery prerušila predčasná smrť. Ďalším z ministrov, ktorý otázku vzniku tohto subjektu otvoril, bol Daniel Krajcer, no skupina združená okolo J. Čarného sa splnenia dočkala, až keď do ministerského kresla zasadol Marek Maďarič. Ministerstvo vyčlenilo niekoľko stotisíc eur na rekonštrukciu výstavných priestorov, vyčlenilo viac ako dvestotisíc eur na prevádzku a v januári 2014 bola jeho činnosť odštartovaná prvou výstavou.

■ HORÚCI ZEMIAK

Zatiaľ to všetko vyzeralo veľmi nádejne, keby neostávala otvorená otázka, akú právnu formu má mať novovzniknutá inštitúcia. Samozrejme že pôvodnou a aj terajšou snahou výtvarníkov a kurátorov okolo Kunsthalle je právna subjektivita. To však narazilo na neochotu ministerstva financií uvoľniť prostriedky na úplne novú organizáciu, ktorá by si musela vybudovať celé administratívne zázemie od ekonómov cez personalistu až po upratovačky. Napokon ministerstvo prišlo s rozpačitým riešením a Dom umenia/Kunsthalle sa stal organizačne súčasťou Národného osvetového centra (NOC). Toto riešenie bolo rozpačité preto, že predmet činnosti oboch subjektov bol do veľkej miery odlišný. Kým NOC je zamerané najmä na podporu a metodickú či organizačnú pomoc neprofesionálneho umenia na celom Slovensku, Kunsthalle sa špecializuje na prezentáciu profesionálnych moderných umelcov, vrátane sprievodných lektorských akcií pre širokú verejnosť, najmä študujúcu mládež. Tento stav trval až do stredy minulého mesiaca, keď sa vedenie Domu umenia/Kunsthalle z ministerstva dozvedelo, že podľa nového rozhodnutia bude organizačne presunuté pod Slovenskú národnú galériu (SNG).

■ VÝCHODISKÁ A RIZIKÁ

Z laického hľadiska je tento presun logickým krokom. Kunsthalle má určite bližšie ku kamennej inštitúcii zbierkového charakteru, akou je SNG, než k Folklórnemu festivalu Východná, Scénickej žatve, Hviezdoslavovmu Kubínu a ďalším významným podujatiam, ktoré organizuje NOC. Na druhej strane, iste niektorých pracovníkov NOC jemne iritovalo, že kým na amatérske umenie a kultúru sú stále menšie rozpočty, ich zložka Kunsthalle si môže finančne dovoliť oveľa viac aj vďaka sponzorom, ktorých, a to je pravda, zabezpečilo jej vedenie. Základný problém samostatnosti Domu umenia/Kunsthalle to však nerieši. Vedenie preto rýchlo aj prostredníctvom sociálnych sietí zvolalo verejnosť, najmä svojich fanúšikov, do priestorov Kunsthalle na stredu 4. apríla. Kým z MK SR a SNG neprišiel nijaký pozvaný kompetentný zástupca, tak na akcii sa zúčastnil celý rad ich podporovateľov a priaznivcov. Počnúc bývalým ministrom kultúry Ladislavom Snopkom, bývalou riaditeľkou SNG Zuzanou Bartošovou cez poslanca Jána Budaja až po poslanca Jozefa Viskupiča, sympatizujúcich výtvarníkov, kurátorov a ďalších. Rezultát sa dal očakávať. Dom umenia/Kunsthalle nechce byť zložkou SNG a trvá na samostatnosti. Zdanlivo logický výsledok, keby sa neozvali hlasy, že zároveň by mal dostať do vienka nielen výstavné priestory Domu umenia a V klub, ale celú veľkú budovu na námestí SNP 12, ktorá teraz patrí NOC. To by ostalo takpovediac v podnájme a zrejme by bolo len otázkou času, keby došlo pre zmenu k jeho zlúčeniu napríklad s Domom pre deti Bibiana a podobným administratívnym vývrtkám. Kto by na to určite doplatil, tak by to bola amatérska umelecká scéna na celom Slovensku – od folklóru cez ochotníkov, fotografov a výtvarníkov až po mladých autorov či zborový spev. Nechajme sa prekvapiť, ako MK SR, ale najmä ministerstvo financií tento gordický uzol rozpletú.

Vzrušujúce čítanie o dnešku

Peter Štrelinger: Zlatá voda, Vydavateľstvo Forza music, Bratislava 2016

KNIHA TÝŽDŇA

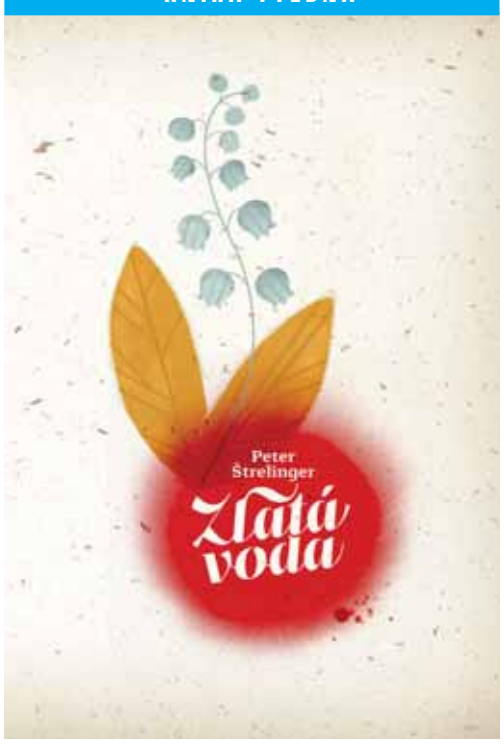

Najnovšie literárne dielo známeho spisovateľa Petra Štrelingera možno považovať za vzrušujúci politický a žurnalistický triler, ktorý ponúka na udalosti bohatý životný príbeh reportéra Jána Eugena. Ten s prekvapujúcou optikou odkrýva kauzy, ktoré sa na slovenskej politickej scéne zjavili hneď po „zamatovom“ prevrate v roku 1989.

Investigatívec nie je nijaký „papierový hrdina“, ale človek z „mäsa a kostí“, plný nehy k svojej žene Sofii, ktorú napriek hlbokej láske zráda s inými milenkami. Láska dominuje v celom románe, no najkrajší vzťah asi nachádzame v dramatickom ľúbostnom príbehu o Konvalinke, ktorý má znaky tajomstva, ale aj priamo detektívne rozuzlenie. Protivníkmi reportéra Jána Eugena nie sú iba pofidérne postavy slovenského podsvetia, ale dostáva sa do konfliktu s najvyššími predstaviteľmi mocenskej hierarchie štátu. Organizovaný zločin v spolupráci s mocou sa neštíti ničoho, ani vraždy… Ohrozený hrdina hľadá úkryt a inkognito za hranicami štátu na Morave nachádza nielen pokoj, ale aj novú lásku.

Zrelý autor Peter Štrelinger pri príležitosti svojho jubilea (v roku 2016 oslavuje sedemdesiate narodeniny) vytvoril čitateľsky príťažlivé dielo, ktoré symbolicky možno prirovnať k „aqua aure“. Tento extrakt z prenikavo voňajúceho bieleho kvietku – konvalinky, ktorá sa prelína celým románom, je veľmi jedovatý, ale zároveň je i elixírom zdravia a nádeje. Každý, kto vezme do rúk tento román, prečíta ho na dúšok. Kniha svojou témou a skvelým spracovaním veľmi pripomína úspešný román švédskeho autora Stiega Larssona Milénium, ktorý dosiaľ vyšiel v päťdesiatich štátoch sveta v náklade vyše osemdesiat miliónov výtlačkov. Peter Štrelinger a jeho Aqua aura – „zlatá voda“ – vyvierajú však v rýdzom slovenskom a českom prameni.

(red)

NEKROLÓG

Keby sme sledovali v uplynulých dňoch reakcie bežných ľudí na jednu smutnú správu, veľmi často by sa tam objavili slová o tom, že do hereckého neba pribudla ďalšia legenda. Vďační diváci, ale aj rozhlasoví poslucháči vôbec nezveličovali. Karol MACHATA nesporne medzi slovenské herecké legendy patril, a taký aj v našej pamäti ostane.

Opustila nás herecká legenda

Narodil sa 14. januára 1928 v Malackách a už od detského veku sa venoval ochotníckemu divadlu. Ako dvanásťročný začínal v rozhlase a herectvo vyštudoval na Štátnom konzervatóriu v Bratislave (1948 – 1950). O dva roky neskôr už pôsobil v Armádnom divadle v Martine, kde sa predstavil v inscenáciách Marína, Atentát, Hamlet či Lakomec, ktorú uviedla aj slovenská televízia.

Po roku 1953 pôsobil v činohre Slovenského národného divadla. Vo filme debutoval postavou slovenského letca v snímke Vítězná křídla (1950). Televízni diváci ho môžu poznať aj ako kráľa Pravoslava z rozprávky Soľ nad zlato, z Červeného vína, z Dáždnika svätého Petra i z Drevenej dediny. Účinkoval aj v Poslednej bosorke, Zemianskej cti či v televíznom seriáli Teta. Kultivovaný prejav, ktorý si uchoval čaro spontánnosti najmä v komediálnych polohách, patrí k tomu najcennejšiemu, čím obohatil dejiny slovenského herectva. V rozhlasových hrách a pásmach vytvoril širokú škálu dramatických postáv s jemným zmyslom pre špecifikum rozhlasového herectva. Filmy, v ktorých hral, patria do zlatého fondu slovenskej kinematografie a za svoje majstrovské stvárnenie získal niekoľko významných titulov a vyznamenaní, vrátane titulu Národný umelec. Keď v roku 1998 opúšťal po päťdesiatich rokoch divadelné dosky a magické oči kamier prehlásil: „Každý má vedieť, kedy má odísť. Každý futbalista, každý politik... Čo by som tam už teraz robil? Už sa mi nechcelo do toho divadla chodiť.“

Herecká legenda, muž s dokonalým hereckým prejavom a magickým hlasom, Karol Machata zomrel po zdĺhavej chorobe 3. mája. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Najlepší filmový scenár na svete

***Jožo Utrinoha bol univerzálny tvorca, ako rád o sebe rozširoval. Pravda je, že od textu pesničky cez báseň, román či rozprávku vedel všetko tak zmrzačiť, že sa o tom v redakciách rozprávali povesti. Lenže Jano sa nedal odradiť. Prečítal si na internete, ako afroamerickí herci protestovali, že na tohtoročné filmové Oscary nebol nominovaný ani jeden herec či herečka inej farby pleti. To však nebolo všetko, vzápätí naďabil na správu, že akási americká organizácia zastupujúca LGBTI komunitu sa ohradila proti tomu, že v najnovšej sérii filmovej ságy Hviezdne vojny nevystupuje ani jedna homosexuálna postava. Podľa súčasného hesla: Čo je z Ameriky, to je dobré pustil sa hneď Jožko Utrinoha do písania filmového scenára. Inšpiroval ho Jánošík, a tak vzniklo skutočne zaujímavé dielko. Juro Jánošík bol v jeho verzii šéf neziskovej organizácie, ktorá sa starala o genderovú rovnosť. Konkrétne, v tých časoch mali grófi a iní zemepáni ešte stále takzvané právo prvej noci. Takže čo švárnejšia nevesta musela hneď po svadbe namiesto do postele v chalúpke, kde ju čakal čerstvý novomanžel, odcupitať za zemepánom na zámok. Že vraj na technickú kontrolu. Náš aktivista Juraj J. spolu so svojou partiou hôrnych chlapcov chcel docieliť, aby v rámci rovnosti pohlaví mali právo prvej noci aj grófky. Tie by boli aj za, ale ich zákonití manželia, genderovo zaostalí zemepáni, sa tomu bránili zubami-nechtami, až napokon milého Jurka zlapali a poslali ho na školenie o rovnosti pohlaví konané v Saudskej Arábii.**

***Scenár Jožovi nezobrali, aj keď sa oháňal tým, že v Jánošíkovej družine, teda v neziskovke, pôsobili aj traja Rómovia. Náš nádejný scenárista sa však nevzdal a napísal scenár priamo pre Hollywood. Tentoraz išlo o novú verziu nesmrteľnej drámy Romeo a Júlia. V jeho verzii udržiavala Júlia lesbický vzťah so svojou dojkou a Rómeo bol autista. Znepriatelené rody Montekovcov a Capuletovcov tvorili vlastne dve skupiny imigrantov z Blízkeho východu, pričom jedni boli šiiti a druhí sunniti. Napokon sa však všetko šťastne skončilo. Júlia a Rómeo nespáchali samovraždu, ale ona odišla s dojkou na svadobnú cestu do Dánska a Rómeo založil experimentálnu hudobnú skupinu. Znepriatelené rody sa zmierili a išli túto udalosť osláviť do Mekky. Čo čert nechcel, aj keď renomované filmové štúdio spočiatku aj váhalo, či scenár neprijať, prieskum medzi vzorkou divákov ukázal, že by na film nešli. Dokonca ani keby ho prerobili na komédiu.**

Niekto by si pomyslel, že náš univerzálny scenárista Jožo Utrinoha zanevrel na filmový svet. Ale kdeže! Jožko si scenár pekne uložil do zásuvky a zamrmlal: Keď to takto pôjde vo svete ďalej, za desať rokov mi ho vezmú všetkými desiatimi...

Marek DANKO

Dežo Hoffmann sa prepracoval až k hviezdam svetového šoubiznisu

Fotograf svetového mena

Alexander GOCZ – Foto: archív

Máloktorý svetový fotograf sa môže pochváliť takým portfóliom skutočných hviezd svetového šoubiznisu ako štiavnický rodák Dežo Hoffmann. Fotografoval také hviezdy ako Franka Sinatru, Louisa Armstronga, Duke Ellingtona, Ackera Bilka, Marlene Dietrichovú, Clifa Richardsa či hviezdy filmového plátna – Charlie Chaplina, Marilyn Monroovú alebo Laurence Oliviera. Lenže široká verejnosť ho bude stále vnímať ako muža, ktorý dal nezameniteľnú fotografickú podobu legendárnej štvorici hudobníkov z Liverpoolu – mládencom z The Beatles.

Keby Dežo Hoffmann fotografoval dnešné hviezdy svetovej pop scény, ktoré by sa mediálnym ohlasom rovnali tým z jeho éry, tak by bol na Slovensku superhviezdou, mediálnou ikonou, ktorú by bulvár, ale aj seriózna tlač obliehali od rána do večera. No takmer presne pred tridsiatimi rokmi, 26. marca 1986, sa fotografická uzávierka jeho života definitívne zavrela. Dnes ho občas spomenú v nejakom populárnom periodiku, odborníci ho majú v úcte, ale široká verejnosť pri mene Dežo Hoffmann iba pokrčí plecami. On sám by povedal, ako to mal vo zvyku, šoubiznis je ako poľná tráva. Rýchlo uschne a mení sa na herbár. V tom horšom prípade na seno.

Pred Hoffmannovým objektívom defilovali najslávnejšie hviezdy.

■ OD DOKUMENTU K HVIEZDAM

Encyklopédie uvádzajú, že Dežo Hoffmann sa narodil 24. mája 1912 v Banskej Štiavnici, no po otcovej smrti sa matka odsťahovala do Žiliny, kde vyrastal a chodil na základnú školu. Strednú nedokončil, nastúpil na základnú vojenskú službu a po návrate z nej v roku 1930 si v Žiline otvoril novinový stánok a vyučil sa za typografa. Podnikať dlho nevydržal a odišiel do Prahy, kde vystriedal viacero zamestnaní. Marián Pauer v knihe Fotograf Beatles píše, že istý čas predával lístky v divadle, kde hrávali Voskovec a Werich. Absolvoval aj niekoľko semestrov žurnalistiky na vtedajšej Akadémii umení, no potom sa zamestnal v pražských filmových ateliéroch AB Studia. V roku 1934 opúšťa Česko-Slovensko a absolvuje stáž v Parížskej pobočke americkej spoločnosti 20th Century Fox. Marián Pauer o tom píše: „Hoffmanna to čoraz väčšmi ťahalo za kameru. V americkej filmovej spoločnosti 20th Century Fox sa jeho sen a veľká túžba naplnili. Stal sa žurnálovým kameramanom. Nakrúcal rôzne spravodajské a dokumentárne filmy, ktoré sa premietali v kinách pred hlavným predstavením."

Nasledujúci rok odchádza ako vojnový kameraman do Abesínie (dnes Etiópia) nakrúcať inváziu Mussoliniho vojsk. Pred vypuknutím španielskej občianskej vojny (1936) nakrúca v Barcelone olympiádu, po jej vypuknutí sa stáva členom interbrigadistického novinárskeho združenia.

■ STRATA PAMÄTI

Oženil sa so Španielkou, ktorá však o pár týždňov tragicky zahynula na fronte. No jej meno ostalo tajomstvom. Dežo bol totiž ako frontový kameraman trikrát ranený, pričom tretie zranenie, ktoré sa udialo v roku 1939, bolo vážne a spôsobilo čiastočnú stratu jeho pamäti. Následne ho previezli do internačného tábora v St. Cyprien vo Francúzskych Pyrenejach. V nasledujúcom roku, keď sa zo zranenia pozviechal, podarilo sa mu utiecť. Dostal sa do Veľkej Británie, kde vstúpil do jednotiek Československej armády a neskôr prešiel k RAF – kráľovskému letectvu. Podľa niektorých zdrojov lietal počas druhej svetovej vojny aj nad územím Slovenska. Po vojne zostal vo Veľkej Británii. Usadil sa v Londýne, kde si zriadil ateliér a začal pracovať ako fotograf pre viaceré noviny a časopisy. Zameriaval sa na šoubiznis a v hľadáčiku jeho fotoaparátu sa ocitli také osobnosti hudobného sveta, ako boli Frank Sinatra, Louis Armstrong, Duke Ellington, Clif Richard či hviezdy filmového plátna Charlie Chaplin, Marilyn Monroová alebo Laurence Olivier.

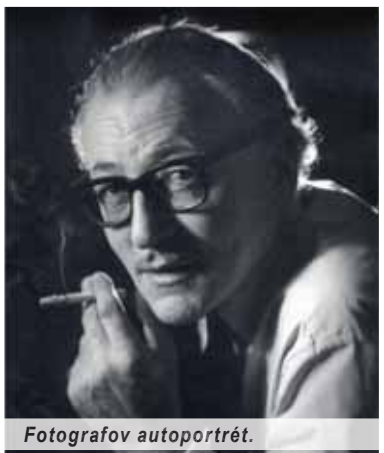

Fotografov autoportrét.

■ BEATLES NA SCÉNE

Jedného dňa prišla do redakcie magazínu Daily Mirror, kde pôsobil, navoňaná obálka s listom, v ktorom sa nadšená autorka dožadovala fotografií The Beatles, ktorí vtedy nastupovali na scénu. Deža štvorica zaujala a vybral sa za ňou do ich domovského Liverpoolu. Jeden z prvých záberov „chrobákov" bol, ako Paul s Johnom varia čaj. Vtedy vznikol aj známy obrázok štvorice vo vzduchu, ktorý sa ocitol na obale singlu Twist And Shout. John, Paul, George a Ringo – každý vo výskoku, každý v inej póze. Dežovi to napadlo v Paulovom dome, no tam na to neboli podmienky. Beatles navrhli jeden z liverpoolskych parkov. Odviezli sa tam na Paulovej simke, našli vhodný terén, Dežo si ľahol na zem a oni skákali. Z toho fotenia sa zachoval aj filmový záznam. Mladí muzikanti boli úplne spontánni, okúzľujúci, plní hravosti a mladíckej energie. Ringo Starr mal podľa Deža najfantastickejšiu tvár, Paul McCartney peknú, sladkú tváričku. „George má pekný, celkom intelektuálny typ tváre." John mal podľa Hoffmanna v určitom zmysle veľmi primitívnu tvár, ale veľmi jednoduchú na fotografovanie. Dovtedy boli začínajúce, ale i známe hviezdy fotografované väčšinou v ateliéri, patrične nahodené a rovnako patrične meravé. Bol to práve chlap zo Štiavnice, ktorý to prišiel zmeniť.

■ ČASY PO BEATLES

Bez zveličovania možno povedať, že Dežo fotografoval všetkých velikánov bigbítovej éry. Spomeňme aspoň Rolling Stones, Animals, Kinks, Beach Boys, Easybeats, Cream, Pink Floyd, Boba Marleyho, Jimma Hendrixa, Toma Jonesa, Eltona Johna... Nečudo, že ho mnohí považovali za jednotku. A za otca popfotografie.

„Fotografická reč Deža Hoffmanna má hĺbku priestoru i vyjadrovania. Je spontánna, nespútaná škrupuľami oficiálnosti a oficiózností. Je v nej to, čo robí mladosť mladosťou. Pohyb. Je neuveriteľné, koľko variácií dokázal Dežo vyťažiť prakticky z jednej témy –popscény, jej života na javisku i za ním," konštatuje vysokoškolský pedagóg, historik a teoretik fotografie Marián Pauer. „Hoci urobil mnohých slávnymi, sám zostal v tieni slávy. A vo svojej rodnej krajine, kde sa významne podieľal na organizovaní Bratislavskej lýry, na ktorú dotiahol špičkové osobnosti svetovej popovej scény, zostal takmer zabudnutý." V osemdesiatych rokoch minulého storočia Dežo s fotografovaním skončil. Na žiadosť rodiny. Zomrel dvadsiateho šiesteho marca 1986. Pochovali ho na židovskom cintoríne v londýnskej štvrti Golders Green.

Duby Zemplína je piata kniha sobraneckého lesníka Laca MAXIMA

Zelené kniežatá v užských nížinách

Ladislav MALÁK – Foto: autor

Bolo by ťažké stručne pomenovať, čo znamenajú pre sedemdesiatšesťročného lesného inžiniera na dôchodku, Sobrančana Laca Maxima stromy. Sú jeho bratmi, jeho osudom. Stromom, lesu a prírode prejavuje trvalú lásku a obdiv. A nedávno o nich napísal už piatu knihu. Tentoraz s názvom Duby Zemplína.

Zemitý horár z mestečka ležiaceho v Užskej kotline je konkrétnym živým príkladom, že lesník je naozajstný, pravý ochranca prírody. A aj keď v lesníckej praxi musel predpisovať a organizovať aj ťažbu dreva, nikdy nezaprel v sebe aj to druhé JA – byť stromom a lesu neochvejným ochrancom, hovoriť i písať o ich význame. A že to tak bolo, svedčí aj výnimočná udalosť, ktorá sa odohrala 27. mája 2000 na pôde Spolku priateľov Východných Karpát – ako prvému lesníkovi z teritória sninských, uličských a sobranských lesov mu udelili pri príležitosti jeho šesťdesiatin za celoživotný prínos k ochrane lesa Východných Karpát čestné členstvo.

■ PEROM HAŇ I CHVÁĽ

Inžinier Maxim už plných šestnásť rokov potvrdzuje oprávnenosť tohto ocenenia. Na lepšiu a cieľavedomejšiu ochranu lesa i lepšieho poznania stromov si navyše ponechal osvedčenú pomôcku – pero. V dôchodcovskom veku, pri väčšom dostatku času naplno využíva mnohoročné skúsenosti z dopisovateľskej činnosti do odborných časopisov a regionálnej tlače. A trúfol si aj na knihu. Nedávno mu vyšla piata, tentoraz o „zelených kniežatách" tamojších lesov – o duboch. Sobranecký lesník ju napísal so zámerom, aby širokej verejnosti priblížil, že tento strom, ktorý má v lesných porastoch i v parkoch Zemplína výrazné zastúpenie, je v mnohom výnimočný.

Dub? Opáči laik. Pre väčšinu ľudí strom ako strom. Plodí žalude, má pekné listy, tvrdé drevo. A že má latinský názov Quercus? Stačí, ak to vedia lesníci. Ladislav Maxim vo svojej publikácii však ponúka mnohé ďalšie informácie – ako ľudia aj v tejto oblasti strednej Európy zrastali s dubom a ako narastal jeho význam v ich živote až dodnes, že na Zemplíne sa popri dvoch najrozšírenejších „domácich" druhoch – dube letnom a zimnom, nachádzajú aj menej rozšírené druhy: dub cerový, šarlátový, žltkastý, močiarny, sivozelený, plstnatý a dub červený. Azda najzaujímavejší „životopis" spomedzi nich má dub červený, považovaný vzrastovo za najkrajší. Tento druh pochádza z východnej časti severoamerického kontinentu a do Európy sa dostal v roku 1691– najprv do Švajčiarska. V súčasnosti sa vyskytuje v celej Európe, na východnom Slovensku ho nájdeme na štyridsiatich lokalitách v lesných porastoch, ale je aj ozdobou viacerých parkov. Má mohutnú korunu, tvarovo zaujímavé listy, ktoré sa v jeseni sfarbujú do karmínovočervena. Nachádza sa aj v samotných Sobranciach. Najmohutnejší dub červený na Zemplíne rastie v obci Továrne, prsný priemer stromu je stoštyri centimetrov!

■ NA LODE, SUDY I CHOROBY

Na Slovensku a aj na Zemplíne je najrozšírenejší letný a zimný dub. Pestujú sa ako hospodárske dreviny s výrazným ekonomickým efektom. S trinásť a pol percentným zastúpením majú dubiny v lesných porastoch významné miesto. Drevo dubov sa využíva v nábytkárstve, pri výrobe sudov a parkiet, donedávna aj pri výrobe železničných podvalov i na stavbu lodí. A dubová kôra je veľmi účinná pri liečbe hemoroidov...

No Laco Maxim chcel o duboch povedať čosi viac a zaujímavejšie, keďže o nich aj nemálo vie. Dub bol a je medzi stromami kráľom kráľov. Verilo sa, že bol prvým stromom na svete a vo všetkých kultúrach bol posvätný. V starom Grécku bol stromom pána Olympu. Aj Slovania mali popri lipe dub vo veľkej úcte. Vyskytuje sa v ich piesňach, povestiach i bájoslovných obradoch.

Ladislav MAXIM s ocenením.

Dub patrí medzi dlhoveké dreviny. Najstarším slovanským dubom je strom rastúci v obci Rankoviči v Bosne, ktorý má v prsnej výške priemer kmeňa 4,90 metra. Kmeň už má bútľavý a zmestí sa doň tridsaťsedem ľudí. A na Zemplíne? Z tohto územia má Laco Maxim poznatky o duboch z vlastnej ruky a má ich azda aj na desať kníh...

■ OBJAV V DÚBRAVE

Užitočnú vlastnosť – hľadať, nachádzať a potom aj pomáhať čo najdlhšie zachovať vzácne stromy, a medzi nimi duby, prebudil v sebe hneď v prvých dňoch, keď začal ako čerstvý absolvent Lesníckej fakulty Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene pracovať v roku 1963 v Lesnom závode Stakčín na východe našej vlasti. Na miestnom cintoríne v obci Dúbrava v okrese Snina objavil mohutný dub zimný. Tamojší Quercus petraea má v súčasnosti prsný priemer kmeňa už 240 centimetrov a jeho obvod je 755 centimetrov, pričom je stále zdravý, zelený a plodí! Je najmohutnejším exemplárom duba zimného na Slovensku!

■ LESNÝ BOHATIER

Najmohutnejší zemplínsky dub letný rastie v katastri obce Rakovec nad Ondavou v okrese Michalovce. Už v roku 1989 bol veľmi chorý, s vyhnitým driekom, no dodnes žije. Má prsný priemer 240 centimetrov, obvod 754 centimetrov. Zachránili ho neuveriteľným spôsobom a inžinier Maxim bol pri tom. Mohutnú dutinu asi päťstoročného duba v roku 1991 vyplnili jeden a pol tony ťažkou kovovou armatúrou a zaliali ju dvadsiatimi tromi kubíkmi betónu. Za prítomnosti obyvateľov obce, Matice slovenskej v Michalovciach, lesníkov a zástupcov dodávateľských firiem 26. mája 1991 ošetrený strom posvätil miestny kňaz. Dub sa spamätal natoľko, že ďalej rástol, prirastal na hmotnosti a obec ho v roku 2009 prihlásila do súťaže Strom roka. Strom so železobetónovou „plombou" je dodnes v dobrom zdravotnom stave, rodí žalude...

Ďalšie, vekom i tvarom pozoruhodné duby Ing. Ladislav Maxim postupne objavil v obecnom parku v Parchovanoch, v parkoch v Kazimíri a Tibave, v Petrovciach, Sobranciach, Choňkovciach, areáli hradného vrchu Podčičva, Novej Kelči, Strážskom, Ondavských Matiašovciach, Lelesi, Zamutove, Zatíne, Ruskej, Továrnom a inde. Stromy – a duby zvlášť – sú jeho osudom, sú jagavými zlatinkami na obelisku jeho lesníckej roboty i lásky k lesu. A najvyššie lesnícke vyznamenanie – Cena Jozefa Dekreta Matejovie, ktorú dostal nedávno, to len dupľuje.

Horliť, pracovať, bojovať, žiť i mrieť za slovenský národ

Z Nižnej po stopách štúrovcov

Miloš KÁZIK – Foto: autor

,,Keď si spomeniem na výlet na Devín, hneď mám úsmev na tvári. Doniesol som si odtiaľ úžasné spomienky – či sú to už zážitky so spolužiakmi, s učiteľom, alebo s dievčatami z iných škôl, alebo spomienky na pekný program, krásnu prírodu a hrad." S týmito pocitmi sa vrátil z Národného výstupu na Devín, ktorý sa uskutočnil 23. apríla 2016, žiak Spojenej školy v Nižnej Tomáš Benický.

Na hrade nebol sám. Vedno s ním tam boli stovky mladých ľudí a nebolo vari ani jedného, čo by neodchádzal s podobnými pocitmi. Výstup bol súčasťou celonárodných osláv 180. výročia pamätného výletu štúrovcov na Devín, na ktorom mladí študenti evanjelického lýcea v Bratislave zložili prísahu, že budú ,,horliť, pracovať, bojovať, žiť i mrieť" za vzkriesenie slovenského národa.

Pekné spomienky na Devín si odnášajú študenti SŠ v Nižnej na Orave.

■ **BODY PRE MATICU**

Hlavným organizátorom osláv bola Matica slovenská a účasť šiestich oravských študentov, sprevádzaných učiteľom Milošom Kázikom, zabezpečoval odbor školstva a športu Žilinského samosprávneho kraja. Jedným z účastníkov poznávacieho výletu bol aj študent autoelektroniky Martin Koľada, ktorý takto priblížil jeho priebeh a zmysel: ,,V sobotu v správach hlásili škaredé počasie. My sme sa však nezľakli a vyrazili sme na výlet. Čakala nás dlhá cesta, ale držala sa nás dobrá nálada, a tak prebehla rýchlo. Prvé naše kroky viedli priamo na hradný vrch. Tam nasledoval prvý bod programu – svätá omša, vďaka ktorej sme mohli s dobrým pocitom vykročiť na prehliadku hradu. Najviac ma fascinoval výhľad z hradnej skaly na sútok Dunaja a Moravy. Tam som si uvedomil, že som hrdý na to, že som Slovák a že žijem v takej krásnej krajine."

■ **OBOHACUJÚCI DEVÍN**

Rovnako intenzívne prežíval pobyt na staroslávnom Devíne aj Martinov spolužiak Timotej Garek. Návrat ku koreňom nášho národa ho obohatil ako človeka, pretože ,,nadviazal nové priateľstvá, získal poznatky z histórie, videl nové miesta, spoznal nové kultúrne zvyky a duchovne prežil svätú omšu na mieste spojenom s veľkomoravskou tradíciou".

Spomínané zážitky a pocity študentov Spojenej školy v Nižnej sú potvrdením toho, že duchovný odkaz Ľudovíta Štúra a jeho druhov môže aj dnes obohacovať mladú slovenskú generáciu.

Úspešná matičná exkurzia podtatranských študentov

Spoznávali sídlo Matice v Martine

Rastislav ZACHER, riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi

Študenti 2. ročníka a nadstavbového štúdia SOŠ v Poprade sa nedávno zúčastnili na odbornej exkurzii v Martine, v rámci ktorej navštívili sídlo Matice slovenskej a Krajanské múzeum MS. Matičný deň pre študentov zorganizoval a viedol riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi Mgr. Rastislav Zacher, PhD., v spolupráci s pedagógmi SOŠ v Poprade.

Mladí Popradčania na historickej pôde Matice.

Študentov zaujal aj výklad v Dome Jozefa Cígera Hronského.

Popradskí študenti začali exkurziu návštevou druhej budovy Matice slovenskej, kde ich privítal riaditeľ Členského ústredia Matice slovenskej PhDr. Martin Fejko. Zaujal ich krátkou prednáškou o matičných aktivitách a činnosti MO MS na Slovensku. Potom prenechal slovo pracovníkom Slovenského historického ústavu MS – Mgr. Renému Škandíkovi a Mgr. Rastislavovi Moldovi, PhD., ktorí im predstavili našu národnú a kultúrnu inštitúciu od vzniku až po súčasnosť a venovali sa jej významným predstaviteľom. R. Zacher študentom priblížil úlohy a poslanie MS v súčasnosti a jej bohatú činnosť. Exkurzia potom pokračovala prehliadkou a odborným výkladom v Dome Jozefa Cígera Hronského, kde študentov privítala riaditeľka Krajanského múzea MS PhDr. Zuzana Pavelcová. Mohli si tu prezrieť stálu expozíciu venovanú životu a dielu J. C. Hronského a vypočuť pútavý výklad Z. Pavelcovej o Hronského diele Jozef Mak, ktorý mnohí určite neskôr využijú pri ďalšom štúdiu, keďže toto dielo je súčasťou maturitných otázok.

V mene D MS v Spišskej Novej Vsi by som chcel vyjadriť vďaku všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom participovali a podieľali sa na veľmi peknej a vydarenej exkurzii. Aj táto úspešná akcia dokazuje, že pre dnešnú MS by mala byť práca s mládežou aj naďalej prioritou. Určite sa čoskoro opäť stretneme na podobných akciách. Práve takéto aktivity oživujú matičnú činnosť a presviedčajú mnohých, najmä mladých ľudí, o jej význame a užitočnosti aj v súčasnosti.

Dvanásty ročník matičného festivalu detí v prednese rozprávok

Skvelé detské rozprávkové Košice

Text a foto: František MRVA

Matica slovenská zastúpená Miestnym odborom Matice slovenskej v Košiciach-Myslave, mesto Košice a Slovenské technické múzeum v Košiciach usporiadali 4. mája 2016 v rámci Dní mesta Košice už 12. ročník matičného festivalu detí z materských škôl z celého Košického kraja v prednese slovenských rozprávok Detské rozprávkové Košice Janka Uličianskeho.

Na Slovensku jediný festival slovenskej rozprávky mal opäť vysokú kvalitu, ale aj neopakovateľné čaro, keďže na záverečnú prehliadku postúpili nadané deti zo štyroch výberových kôl. Všetci pätnásti finalisti zvládli svoje vystúpenia s podmaňujúcou detskou prirodzenosťou i s vysokou mierou profesionality, a to ani jedno z vystupujúcich detí ešte nevie písať ani čítať. Malí recitátori predniesli poetické i prozaické texty od Márie Rázusovej-Martákovej, Jany Belašicovej, Jozefa Pavloviča, Daniela Heviera, Jany Barilovej, Eleny Čepčekovej a ďalších autorov. Za svoje vynikajúce výkony ich organizátori festivalu odmenili farebnými diplomami MS, krásnymi rozprávkovými knihami a balíčkami čokoládových dobrôt, ktoré do tejto na východe Slovenska populárnej prehliadky venovali riaditeľ Metro Košice Ing. Peter Miklovič, primátor mesta Košice MUDr. Richard Raši a zakladateľ krajského matičného festivalu, predseda MO MS v Košiciach-Myslave František Mrva. Ceny osobne odovzdal generálny riaditeľ STM v Košiciach Ing. Eugen Labanič s riaditeľkou MŠ Húskova Svetlanou Maleckou a spoluorganizátorkou matičného festivalu Boženou Tökolyovou. Za podporu a perfektnú organizáciu celého podujatia treba vysloviť poďakovanie primátorovi Košíc R. Rašimu, generálnemu riaditeľovi STM E. Labaničovi , ale aj riaditeľke S. Maleckej, učiteľke MŠ Azovská B. Tökolyovej a riaditeľke MŠ Lidické námestie Mgr. K. Dejčíkovej, bez ktorých by okresné kolá v jednotlivých škôlkach neboli také spontánne, ako je to už celých dvanásť rokov. Vážnosť tomuto matičnému podujatiu dodala svojou prítomnosťou RTVS , ktorá vo štvrtok 12. mája 2016 na Dvojke odvysielala z tejto nádhernej detskej akcie reportáž.

Účastníci a organizátori krajského matičného podujatia – jediného na celom Slovensku.

POZVÁNKY

● ***PRO SLAVIS 2016*** *– celoslovenská súťaž triednych a školských časopisov pre žiakov materských škôl, ZŠ, špeciálnych ZŠ a školských zariadení, stredných škôl a škôl v zahraničí s výučbou jazyka. Ukážky časopisov spolu s prihláškou odosielajúcej školy zasielajte do 30. 9. 2016 na adresu: DMS, Hollého č. 11, 010 01 Žilina. Bližšie informácie: http://matica.sk/news/2016/03/pro-slavis-2016/*

● ***Domov, srdce, rodina – žena*** *– Hornonitrianska knižnica v Prievidzi a MO MS v Prievidzi vyhlasujú 1. ročník literárnej súťaže v písaní poézie a prózy pre študentov gymnázií, stredných škôl, dospelých i seniorov. Súťaž je venovaná Európskemu roku boja proti násiliu páchanému na ženách. Uzávierka prác je do 1. 9. 2016. Bližšie informácie: http://matica.sk/news/2016/04/domov-srdce-rodina-zena/*

● ***Vychádzka do Necpál – 14. 5. 2016.*** *Zraz účastníkov je o 9.15 pri OÚ v Necpaloch. Odchod autobusu z aut. nástupišťa v Martine pri stanici je o 8.45 h. Program nájdete na: http://matica.sk/events/event/maticna-vychadzka-do-necpal/.Zoberte si so sebou jedlo, vodu a turistickú obuv. V prípade nepriaznivého počasia sa podujatie neuskutoční! Tešíme sa na spoločné chvíle strávené s vami!*

● ***Slávnostné odhalenie pamätnej tabule Mons. Štefanovi Mnoheľovi*** *pri príležitosti 140. výročia jeho narodenia, Poprad, 18. 5. 2016 o 15. 45 h v Konkatedrále Panny Márie*

● ***Hľadanie raja – Martin Juraj Oscitý, vernisáž výstavy – 19. 5. 2016 o 17. h*** *Martin, Turčianska galéria. Výstava potrvá do 3. 7. 2016. Bližšie infor.: http://matica.sk/wp-content/uploads/2016/03/vnu%C2%B4tro-tlacova-verzia.jpg.*

● ***Zuzana Hlavatá a Štefan Podušek – Dvaja Raci, vernisáž výstavy – 27. 5. 2016 o 17 h*** *v DMS Galanta. Výstava potrvá do 30. 6. 2016.*

● ***Slováci v Rumunsku*** *– Martin SNM-Etnografické múzeum, výstava potrvá do 30. 8. 2016. Tešíme sa na vašu návštevu! Bližšie informácie: http://matica.sk/events/event/vystava-slovaci-v-rumunsku/*

● ***Heligónky vo Valči***

Štvrtý ročník nesúťažnej prehliadky heligonkárov z rôznych kútov Slovenska Echo heligónky sa uskutočnilo minulý víkend 8. mája od 15. hodiny v Kultúrnom dome vo Valči. Tohtoročné stretnutie motivovala jar a prebúdzanie sa prírody a tejto téme podriadili organizátori, ktorými sú obec Valča, miestni matičiari a Turčianske kultúrne stredisko v Martine, aj výzdobu sály a pódium pre účinkujúcich. Podujatie otvorilo vystúpenie folklórnej skupiny Valčianka. Valčiansku oslavu jari podporila aj jarmočná atmosféra s predajnými stánkami remeselníkov. ®

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Čo tak skutočná reciprocita?

Reciprocita je vlastne vzájomnosť. Ako my vám, tak vy nám. Po prvom víťazstve Slovenska v Petrohrade vztyčovali našu zástavu a hrali našu hymnu. V hľadisku prítomní Slováci spievali za úpenlivého mlčania našich reprezentantov i striedačky. Ústa otváral vari iba Zdeno Cíger. (To v časoch trénera Filca spievala celá striedačka i s pravicou na srdci, a aj hokejisti na ľade, možno to bola aj jedna z príčin úspechu.) Potom si naši hokejisti s Maďarmi popodávali ruky a odišli. A vtedy sa stalo niečo nevídané: porazení maďarskí reprezentanti (a medzi nimi aj naturalizovaní Kanaďania) sa postavili do radu a spoločne s maďarskými fanúšikmi v hľadisku spustili maďarskú hymnu! Hymna po prehre: Maďari majú vášnivejších vlastencov ako hokejistov. Ich fanúšikovia už počas zápasu kričali a – o výsledok im akoby vôbec nešlo. Keď bolo 1:2, kričali: „Ria, ria, Hungaria!“, pri 1:3 ešte hlasnejšie „Hajrá, Magyarok!“ a pri 1:4 „Magyarország!“ Až sa mi videlo, že keby dostali ešte piaty gól, možno by spustili mexické vlny.

V nedeľu som mal možnosť zúčastniť sa na vzácnej slávnosti v Mlynkoch (oficiálne Pilisszentkereszt), zorganizovanej slovenskou samosprávou. Slovenská omša, odhaľovanie pamätnej tabule vzácnemu človeku a diplomatovi Jurajovi Migašovi, ktorý sa okrem iného pričinil aj o to, že súsošie sv. Cyrila a Metoda sme mohli v roku 2013 postaviť v Zalaváre. Už ôsmy výstup na Pilíš, ktorý on ako slovenský veľvyslanec v Budapešti inicioval, pomenovali na jeho počesť Memoriálom Juraja Migaša (zomrel vlani v auguste).

Pri všetkej úcte, uvedomovali sme si biedu slovenčiny v tomto centre pilíšskych Slovákov. Lebo platí čudná reciprocita: v slovenských školách v Maďarsku sa slovenčina učí rovnako ako na našich školách s vyučovacím jazykom maďarským, teda ako cudzí jazyk. A dôsledkom je aj čudná reciprocita vo vlastenectve. Nie tak v hokeji. Tu sme zatiaľ o čosi lepší, ale vo vlastenectve prehrávame dvoj- až trojciferne. Nuž, nastoľme skutočnú reciprocitu: vo vzdelávaní u nás ako v Maďarsku a v hokeji v Maďarsku ako u nás. Zoberme si ako príklad taký dejepis: u nás je na vyhynutie a v Maďarsku sa z neho povinne maturuje. A čo s reciprocitou v hokeji? Nuž, koľko Kanaďanov hrá za Slovensko?

vydavatel.sk
SLOVAKIA | ONLINE
tasr

V Liptovskom Mikuláši sprítomnili opomínaných národovcov

Vrlíkov Zabudnutý štvorlístok

Peter LIPTÁK – Foto: archív SNN

V mikulášskom matičnom dome si každoročne pripomínajú významné osobnosti z regiónu Liptova. Členovia Poetického súboru, ktorý je súčasťou Matičnej divadelnej ochotníckej scény (MADOS), nacvičili literárne pásmo venované osobnosti Rehora Urama Podtatranského. Tohto roku si pripomíname 170. výročie jeho narodenia. Pásmo bolo zostavené z tvorby tohto básnika, prozaika, autora veršov pre deti, dramatika a publicistu.

Programom sprevádzal Peter Vrlík, pracovník Domu MS. Čítal úryvky zo svojej práce venovanej neznámym liptovským autorom Petrovi Bellovi-Horalovi, Jonášovi Rudolfovi Guothovi, Rehorovi Uramovi Podtatranskému a Petrovi Pavlovi Zgúthovi-Vrbickému. Pripravovaná kniha má názov Zabudnutý štvorlístok. Jedna jej kapitola je venovaná práve Podtatranskému. Podtatranský sa nezapísal do slovenskej literatúry ako výrazná osobnosť, bol to v prvom rade ľudovo-výchovný pracovník, ktorý sa zaoberal históriou, etnografickými štúdiami,

Rehor Uram PODTATRANSKÝ.

písal dramatické texty, učebnice pre mládež, veršíky pre deti, ale jeho tvorba neznamenala výrazný posun v slovenskej literatúre, bol to robotník na poli národa roli dedičnej.

S jeho tvorbou pre deti sa predstavil deväťročný recitátor Adriánko Grieš, úryvky z jeho básní, publicistických i prozaických diel priblížili Kvetoslava Staroňová a Milan Stromko. Práve tieto literárne podvečery si našli v D MS v Liptovskom Mikuláši svojich divákov. Aj preto tamojší divadelníci pripravia v tomto roku literárne podvečery venované básnikovi Ondrejovi Bellovi, Karolovi Kuzmánymu a Dušanovi Makovickému. Už teraz nacvičujú pásmo pod názvom Syn veľkého otca, venované stému výročiu úmrtia Svetozára Hurbana Vajanského.

V Novom Meste nad Váhom rokovala Oblastná rada MS

V znamení nástupu omladiny

Martin VASZARAB – Foto: XXXXXXXXOUIZTRRRRRRRRRRRTTTTTTTTXXX

Na rokovaní sa zúčastnil podpredseda MS Marián Gešper, ktorý prezentoval najdôležitejšie informácie z matičného života a odpovedal na aktuálne otázky jednotlivých zástupcov miestnych odborov. Ocenil doterajšiu prácu predstaviteľov Oblastnej rady MS, najmä jej predsedníčky Ľudmily Pavlíkovej. Súčasne zdôraznil, že Matica slovenská stojí pred novými výzvami, ktoré priniesla zmenená spoločenská situácia a turbulencie, aké zasiahli európsky kontinent.

Momentka z rokovania Oblastnej rady MS v Novom Meste nad Váhom.

Mladí v Novom Meste nad Váhom a v okolí sa výrazne zaktivizovali a v Čachticiach vznikol odbor Mladej Matice, ktorého zástupca bol na zasadnutí tiež prítomný. Vznik odboru privítali nielen starší členovia MS, ale aj študenti miestnej Základnej školy Štvrtej sednice Tatrína, ktorí pred rokom založili Študentský spolok milovníkov histórie Concordia, pričom jeho členovia aj vďaka Mladej Matici môžu rozšíriť svoju pôsobnosť a činnosť.

Viacerí predsedovia miestnych odborov sa v diskusii sa zhodli v tom, že vo väčších mestách je čoraz náročnejšie pritiahnuť mladých ľudí na prácu vo sfére osvety a kultúry. Preto je iniciatíva mladých matičiarov viac ako inšpirujúca.

Vytvárajú pracovné miesta pre operátorov a grafikov tlačových médií

Neografia pre budúcich polygrafov

Michal SITNIK

K prioritám vo výchove a v odbornom vzdelávaní budúcich polygrafov patrí v Strednej odbornej škole obchodu a služieb v Martine schopnosť absolventov uplatniť sa po skončení štúdia na trhu práce.

Ako povedala vedúca Strediska odbornej praxe v škole Emília Králová, tento trend okrem iného podporujú aj odborným výcvikom na špičkových strojoch a technológiách v spoločnosti Neografia, čo už prináša konkrétne výsledky. Počas tohto školského roka tu vykonávali odborný výcvik žiaci tretieho a štvrtého ročníka. Záujem o štúdium v odbore operátor a grafik tlačových médií sa v martinskej SOŠ obchodu a služieb za ostatné štyri roky zdvojnásobil. Možnosti odbornej praxe nie sú jediným výsledkom spolupráce školy a výroby. V stredisku v rámci odbornej praxe dokážu napríklad využiť a spracovať materiály, ktoré v Neografii predstavujú odpad.

Začiatkom apríla prišiel do Strediska odbornej praxe SOŠ Anton Lipka, vedúci personálneho odboru Neografie v Martine-Priekope, aby študentov podrobne informoval o možnostiach uplatnenia sa na jej pracoviskách a zorientoval ich aj v produkcii tejto významnej slovenskej polygrafickej spoločnosti, ktorá sa špecializuje na tlač vysokonákladových viacfarebných časopisov, katalógov s prvotriednym papierom, ale aj na tlač kníh v tradičných väzbách, ktoré získavajú ocenenia na domácich i zahraničných knižných prehliadkach. Na záver A. Lipka ponúkol všetkým operátorom tlače, grafikom tlačových médií a po záverečných skúškach aj polygrafom knihárom zamestnanie. „Je to nielen dobrá správa pre študentov, ale aj pre majstrov odbornej výchovy, lebo poslaním školy je pripraviť na život ľudí, ktorí sa dokážu uplatniť v praxi,“ uviedla na záver Emília Králová.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Vážení čitatelia, dlhujeme vám vyhlásenie výsledkov nášho kvízu z 10. čísla Slovenských národných novín, v ktorých sme sa pýtali, ktorý významný maliar ikonopisec nás začiatkom roka navždy opustil? Správna odpoveď mala znieť, že 2. marca 2016 zomrel Mikuláš Klimčák. Jeho tvorbu a aktivity sme viac ráz predstavili aj v matičnom týždenníku. Zo správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto čitateľov: Irena Gábelová, Košeca; Ján Nemec, Košice; Mikuláš Mytník, Kamienka.

Aj dnes vám položíme otázku z oblasti umenia, ktorá súvisí s obsahom článkov v SNN.

• Ako sa nazýva obec vo Vojvodine, ktorú po celom svete preslávili naivní maliari?

Svoje odpovede nám posielajte na adresu redakcie uvedenú v tiráži novín so zreteľným označením ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ našej administrátorke Ľ. Rišiaňovej.

(red)

PRIPOMÍNAME SI

14. mája

– tento deň má najviac funkcií v roku: je Medzinárodným dňom rodiny, Medzinárodným dňom mlieka, Medzinárodným dňom odporcov vojenskej služby, Svetovým dňom ľahkej atletiky i Svetovým dňom boja proti mŕtvici WHO

– stodeväťdesiatpäť rokov, čo sa okolím Šurian prehnala najväčšia zaznamenaná víchrica s nárazovou rýchlosťou vetra okolo dvesto kilometrov za hodinu (1821); zmietla strechy mnohých domov, ničila lesy a ovocné sady, zbúrala stodoly, poškodila vežu a strhla strechu kostola vo Veľkom Cetíne...

– v ten istý deň sa v Bratislave narodil hydrogeológ Viliam Žigmondy (1821 – 1888), ktorý o. i. zmapoval niekoľko liečivých prameňov a objavil i navŕtal dodnes živý Herliansky gejzír

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel v Toronte legendárny futbalový tréner Slovana Bratislava i reprezentácie Leopold Šťastný (1911 – 1996)

15. mája

– deväťdesiatpäť rokov, čo sa vo Varíne narodil sochár a iniciátor niekoľkých slovenských galérií Alexander Trizuljak (1921 – 1990)

16. mája

– štyristodvadsaťpäť rokov, čo Turci v roku 1591 prepadli obec Vlkanovú medzi Zvolenom a Banskou Bystricou, do otroctva odvliekli vyše sto ľudí, prevažne mladé ženy do háremov a chlapcov do janičiarskeho vojska

17. mája

– stotridsaťpäť rokov, čo sa narodil vynikajúci slovenský pedagóg a matematik Jur Hronec (1881 – 1959), priekopník vysokého školstva

– pred dvadsiatimi rokmi spustili do prevádzky jedno z najväčších stavebných diel v dejinách Slovenska – vodný komplex a hydroelektráreň v Gabčíkove (1996)

18. mája

– v Rimavskej Píle sa pred sto sedemdesiatimi rokmi narodil evanjelický kňaz, filozof a básnik Daniel Záboj Lauček (1846 – 1911), ktorého úrady pre jeho národné cítenie pozbavili výkonu kňazskej funkcie; krátko pôsobil v Nemecku a odtiaľ odišiel do USA, kde sa stal jedným z organizátorov krajanského života

19. mája

– päťstopäťdesiat rokov, čo ostrihomský arcibiskup Ján Vitéz a biskup z Päťkostolia Ján Cesine v mene uhorského kráľa Mateja Korvína požiadali pápeža Pavla II. o povolenie zriadiť v Bratislave univerzitu; to bol prvý krok k vzniku našej prvej vysokej školy Academie Istropolitany (1466)

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi (1941) sa uznesením vlády štátnou hymnou prvej Slovenskej republiky stala hymnická pieseň Hej, Slováci!, ešte naša slovenská reč žije..., v hudobnej úprave Alexandra Moyzesa

20. mája

– pod vplyvom Francúzskej revolúcie vytvorili uhorskí jakobíni dve tajné organizácie: Spoločnosť reformátorov a Spoločnosť slobody a rovnosti, a plánovali pretvoriť Uhorsko na federatívnu republiku – pred dvesto dvadsiatimi rokmi dvoch vodcov týchto spolkov – Ignáca Martinoviča a Jozefa Hajnóciho, popravili

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j. 1081-93-PTP z 30.3.1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26€, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180 USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.